

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Stockholms universitet

Yrkesexamen: Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem

Beskrivning

Redogör för utbildningens organisation, upplägg och inriktning på ett övergripande plan och motivera i relation till examensordningen samt beskriv relationen mellan den utbildningsvetenskapliga kärnan, den verksamhetsförlagda utbildningen, ämnesstudier och ämnesdidaktik. Redogör även för hur länge utbildningen har getts vid lärosätet.

Läro-utbildning vid Stockholms universitet

Läro-utbildning vid Stockholms universitet är integrerad i den befintliga modellen för ledning och styrning av universitetet, med två vetenskapsområden med tillhörande nämnder och beredningar: Områdesnämnden för humanvetenskap och Områdesnämnden för naturvetenskap. Områdesnämnderna ansvarar för strategisk planering av utbildning och forskning, samordning av fakultetsövergripande utbildning och forskning samt intern och extern samverkan. På grund av läro-utbildningarnas områdesövergripande mångvetenskapliga karaktär finns det en beredning för läro-utbildningsfrågor på respektive område med nära samarbete, som gemensamt diskuterar och bereder ärenden inför beslut i respektive områdesnämnd. Övergripande strategiska frågor kring läro-utbildning diskuteras av de båda områdesnämnderna tillsammans med universitetsledningen i det områdesövergripande rådet.

Huvudansvaret för genomförandet av utbildningen inom de olika läro-utbildningsprogrammen och inriktningarna ligger på så kallade programansvariga institutioner. För varje program eller inriktning av program finns också ett programråd med ansvar för programmets innehåll och progression. I programrådet ingår ledamöter från samtliga de i utbildningen kursansvariga institutionerna. Programrådet leds av en ordförande från den programansvariga institutionen. De programansvariga institutionerna samverkar med varandra i frågor som spänner över flera program och inriktningar. Samverkan med verksamhetsföreträdare sker både i universitetsgemensamma arbetsgrupper och styrgrupper samt på institutionsnivå.

Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem

Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem, 180 hp, är placerat vid Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen (BUV). Programmet är en treårig utbildning som ger kunskaper och färdigheter för yrkesverksamhet som grundlärare i fritidshem och som lärare i ett praktiskt estetiskt skolämne år 1-6. Programmet ger kunskaper och färdigheter i huvudsakligen tre områden: a)

för arbete i fritidshem, b) för samverkan med övriga skolverksamheten, och c) för undervisning i ett av ämnena: bild och form, musik eller idrott och hälsa. Programmet består av 21 kurser, fördelade på sju institutioner vid fyra fakulteter och två lärosäten (Idrott och hälsa ges vid Gymnastik och idrottshögskolan, GIH). Programmet delas in efter kurser i (i) ämnen och ämnesdidaktik, (ii) kurser inom den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) samt (iii) verksamhetsförlagda kurser (VFU).

i) De ämnes- och ämnesdidaktiska kurserna omfattar 90 hp. De utgörs av 45 hp fritidshemspedagogik, 15 hp självständigt arbete och 30 hp i inriktningsämnet enligt följande:

- Fritidshemspedagogik I – V, 45 hp (BUV)
- Självständigt arbete, 15 hp (BUV)
- Praktisk-estetiska ämnen I och II 30 hp (Bild och form eller Musik vid Institutionen för de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik (HSD) samt Idrott och hälsa vid GIH).

ii) Studierna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) knyter an till kommande yrkesutövning dels genom att kursen i ämnesdidaktik, läroplansteori och bedömning har en ämnesdidaktisk profil med inriktning mot fritidshem och grundskolans årskurser 1-6, dels genom att övriga kurser anpassas efter den verksamhet som utbildningen avser. UVK utgör totalt 60 hp och omfattar följande kurser:

- Utbildningens historia och plats i samhället, 5 hp, (Institutionen för pedagogik och didaktik, IPD)
- Teorier om lärande och individens utveckling, 7,5 hp, (IPD)
- Juridik och etik i skolans värld, 2,5 hp (Juridiska institutionen)
- Sociala relationer i skolan, 7,5 hp (BUV)
- Framträdande och retorik, 3,5 hp (Institutionen för svenska och flerspråkighet)
- Specialpedagogik, 7,5 hp (Specialpedagogiska institutionen)
- Utvärdering och utvecklingsarbete i undervisning och skola, 4 hp, (IPD)
- Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik, 7,5 hp (Filosofiska institutionen)
- Fritidshemmets ämnesdidaktik, läroplansteori och bedömning, 15 hp (BUV)

iii) Verksamhetsförlagd utbildning (VFU), slutligen, utgörs av fyra kurser förlagda tidigt, i mitten och sent i utbildningen. Tre av dem är knutna till programansvariga institutionen BUV och en är knuten till det ämne (musik, bild eller idrott) som studenten valt enligt följande:

- VFU I, II och IV, 22,5 hp (BUV)
- VFU III 7,5 hp (HSD eller GIH)

Under *VFU I*, 2,5 hp, får studenterna en första möjlighet att bekanta sig med sitt val av profession. *VFU II*, 5 hp, knyter an dels till fritidshemspedagogik och didaktik, dels till studenternas estetiskt/praktiska ämne. *VFU III*, 7,5 hp, är kopplad till studenternas val av estetiskt/praktiskt ämne och ansvaret för kursen ligger på den institution som ansvarar för studenternas estetiskt/praktiska ämne. *VFU IV*, 15 hp, som avslutar utbildningen, prövar studenten på hela yrkesrollen utifrån de kunskaper som studenten tillägnat sig från alla föregående kurser.

Utbildningens organisation: För utbildningen finns en programansvarig med ansvar för sammanhållning av utbildningen och samverkan med det omgivande samhället. Det finns också en föreståndare och professor som är vetenskapligt ansvarig för utbildningen. Tre studierektorer ansvarar för personalfrågor, studentkontakter och VFU. Vid den tekniskt-administrativa avdelningen (TA) vid BUV handhas utbildningen av administrativ chef, kursadministratörer, utredare och en studievägledare. En kursadministratör från TA-avdelningen är knuten till var och en av kurserna i programmet och sköter bokning av lokaler, schemaläggning, utskick och distribuering av utvärderingar och kursrapporter och uppdateringen av kurshemsidan.

Examination och stöd: En sjugradig betygsskala, A – F, används på merparten av större moment i alla programmets kurser, utom i VFU där en tregradig betygsskala, U–VG, används. Mindre uppgifter i kurserna betygsätts med betygen G eller U. Till alla kurser finns definierade betygskriterier som tillhandahålls i starten av kursen. Betygskriterierna är nära förbundna med kursernas lärandemål. Genom att vara explicit med betygskriterier visar vi vad som förväntas för ett godkänt resultat och vad som krävs för att nå kursens mål. Som stöd för att nå kursernas mål erbjuder Stockholms universitet under hela utbildningen en studie- och språkverkstad, där studenterna får hjälp med studieteknik och akademiskt skrivande.

I följande figur ges en översikt över studiegången i grundlära­r­pro­gram­met med inriktning mot arbete i fritidshem:

Studiegång – Grundlära­r­pro­gram­met inriktning Fritidshem					
	Period A	Period B	Period C	Period D	
Termin 1	Fritidshemspedagogik I - Lära i och om fritidshem moment 1	Utbildningens historia och plats i samhället	VFU I	Teorier om lärande och individens utveckling	
Termin 2	Kurs i praktiskt/estetiska ämnen, moment 1	Kurs i praktiska/estetiska ämnen, moment 2	Juridik och etik i skolans värld	VFU II	Fritidshemspedagogik II - Lära i och om fritidshem moment 2
Termin 3	Sociala relationer i skolan, grundlärare: fritidshem	Fritidshemspedagogik III: Multimodala lärprocesser och identitetsskapande		Kurs i praktiskt/estetiska ämnen	
Termin 4	VFU III	Fritidshemspedagogik IV: Konflikt­hantering och ledarskap	Fram­trädande och retorik	Specialpedagogik - Grundlära­r­pro­gram­met	Utvärdering och utvecklingsarbete i undervisning och skola
Termin 5	Fritidshemspedagogik V: Utforskande ämnesarbete och samverkan i skolan	Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik	Fritidshemmets ämnesdidaktik, läroplansteori, bedömning		
Termin 6	Självständigt arbete		VFU IV		

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Relatera till ifyllt och bilagd lärartabell.

Med en samlad antagning av 80 studenter per termin kräver programmet en stor undervisningsinsats. I den bifogade lärartabellen framgår att 25 lektorer, 10 doktorander, 18 adjunkter och 8 adjungerade adjunkter har undervisning i programmet. Mindre insatser från timanställningar och andra tjänsteformer tillkommer, så att sammantaget 68 lärare är verksamma i programmet. De disputerade lärarna bär ett huvudansvar som kursansvariga. Alla programmets kurser ges med lärarledda seminarier, föreläsningar, praktikperioder eller andra lärandeaktiviteter där studenterna i regel möter en eller flera lärare omkring 5 timmar i veckan, eller mer. Den största delen av programmets kurser – 105 av programmets 180 högskolepoäng – är förlagd till den programansvariga institutionen BUV. Där finns också förankringen i forskning om, och erfarenhet från, fritidshemmet bland lärarna. Lika viktig för utbildningen är den samlade kompetens i pedagogik och specialpedagogik, didaktik, vetenskapsteori, juridik, retorik och ämnesstudier som ges vid de andra institutionerna. Vi bedömer sammantaget att den samlade lärarkapaciteten står väl i proportion till utbildningens omfattning.

i) Lärarnas professionsrelaterade och pedagogiska kompetens: Drygt 50 % av de undervisande lärarna i programmet har själva en lärarexamen och till stor del av dem har erfarenhet av arbete som lärare i fritidshemmet, grund- eller gymnasieskola. Andelen lärare med egen lärarexamen är hög vid Institutionen för pedagogik och didaktik, Institutionen för de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnena didaktik, Institutionen för svenska och flerspråkighet, Specialpedagogiska institutionen och Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, vilka tillsammans står för en mycket stor del (170 hp) av de samlade kurserna i utbildningen. Lärarprofessionen är också väl förankrad i ledningen av programmet. Två studierektorer för programmet bedriver båda forskning om fritidshemmet och har egen yrkeserfarenhet av arbetet i fritidshem; den programansvarige forskar om fritidshemmet medan professor, och tillika vetenskaplig ansvarig för programmet, har grundlärarexamen och flerårig yrkeserfarenhet som lärare. Bland de adjunkter och lektorer som undervisar i programmet finns en rad olika kompetenser inom fritidshemmets verksamhet. Dessa omfattar exempelvis kunskap om lekteori, estetiska läroprocesser, utomhuspedagogik, praktikteori, fritidshemmets lärandemiljö, didaktik, barns perspektiv på att vara barn i fritidshem, skolledarskap i fritidshemmet och arbete med IKT i fritidshem och skola.

Adjunkter och adjungerade lärare bidrar med en avgörande professionsrelaterad och pedagogisk kompetens till programmet. Därtill är studenternas VFU-handledare en viktig länk till yrkesprofessionen. Här finns ett ömsesidigt utbyte mellan lärosätet och professionen: Stockholms universitet ger utbildningar för VFU-handledare, som är förlagda såväl på SU som i kommunen. En särskild VFU-studierektor ansvarar tillsammans med kursansvariga för kontakten och organisationen av VFU i utbildningen. Stockholms universitet erbjuder också handledarna vägledning genom handledarkurser, informationsträffar och kursintroduktioner på campus till *VFU I, II* och *IV*. Kunskapsutbyte sker också vid trepartssamtal under VFU-perioderna, där studenten, handledaren och kursläraren möts för pedagogiska samtal.

ii) Lärarnas vetenskapliga kompetens: Merparten av alla kursansvariga för kurserna som ges i utbildningen är disputerade lektorer. Som följd av att så många institutioner är inbegripna i utbildningen möter studenterna lärare från en rad olika discipliner. Lärarna har likaså en bred vetenskaplig kompetens: Estetisk och konstnärlig kompetens (bild, musik, drama) vid HSD; svenska och flerspråkighet vid Institutionen för svenska och flerspråkighet, specialpedagogik vid

Specialpedagogiska institutionen, juridik vid Juridiska institutionen, och vetenskapsteori vid Filosofiska institutionen. Denna mångvetenskapliga utbildningsmiljö gör studenterna väl rustade att utveckla ett mång- och tvärvetenskapligt perspektiv på frågor om barn, lärande och fritidshemmets verksamhet. Flera av lärarna i programmet skriver akademiska texter och läromedel som används i programmets kurser. Flera docenter och professorer, som är nationellt och internationellt aktiva i sina forskningsdiscipliner, undervisar i programmet. Kopplingen mellan forskning och undervisning är också stark på andra sätt. Alla lärare som undervisar i programmet vid IPD ingår i en forskargrupp med täta band mellan forskningsfältet och den UVK-kurs som de undervisar i. Inom forskargruppen finns möjlighet att söka medel för att delta i konferenser. Vid BUV utgår ett ekonomiskt bidrag om 10 000 kronor per disputerad lärare och år, så att de har möjlighet att delta i konferenser och inhandla aktuell forskningslitteratur. Modellen kommer att utvärderas och vid gott utfall utvecklas till att också omfatta fastanställda adjunkter. Detta är ytterligare ett sätt att säkerställa den vetenskapliga kompetensen och uppdatering av aktuell forskning bland lärarna. Vidare har ett omfattande arbete med akademiseringen av programmet genomförts, där kursansvariga lärare väsentligen utvecklat momenten av teori och metod i utbildningens kurser (se vidare under examensmål 2, nedan). Det utvecklingsarbetet tar avstamp i kopplingen mellan lärarnas egen forskningspraktik och planeringen av undervisningen. Kombinationen av lärarnas professionsrelaterade, pedagogiska och vetenskapliga kompetens lägger grunden för att studenterna ska nå de kunskaper, färdigheter och förmågor som definieras i examensmålen.

iii) Lärarnas långsiktiga kompetensutveckling: Lärarnas långsiktiga kompetensutvecklingsbehov diskuteras under de årligen återkommande utvecklingssamtalen. Alla lektorer som är anställda vid den programansvariga institutionen, BUV, har en FoU-tid som utgör 30 % av tjänstgöringstiden. För adjunkter utgör motsvarande del 15 %. Vid BUV erbjuds olika former av fortbildning som är relevanta för både undervisning och forskning. Exempelvis har det under senaste året gjorts satsningar på fortbildning inom betyg och bedömning, en workshop om hur vi stöder studenter med funktionsvariationer och en docentsatsning och karriärvägledning för disputerade lektorer. Alla nyanställda förväntas också ta de högskolepedagogiska kurser om tillsammans 15 hp som erbjuds av Stockholms universitet. Ett annat område – mer specifikt orienterat mot programmet – är de programmöten där programmets kurser kontinuerligt tas upp för diskussion och revideringar. Sådana möten ligger inom lärartjänstgöringen, men de fyller också ett kompetenshöjande syfte eftersom lärarna blir delaktiga och lär sig mer om studenternas utbildning och profession. På ett av dessa möten under våren 2018 diskuterades exempelvis Skolinspektionens rapport *Undervisning i fritidshemmet* och dess bäring på programmet. En tredje form av kompetensutveckling är de högre seminarier som finns vid samtliga institutioner som medverkar i programmet. Här kan undervisande lärare lägga fram egna forskningstexter och få kritiska kommentarer i arbetet med dem till färdig publikation. Seminarieverksamheten är i sig en värdefull del i Stockholms universitets ambition att ha forskande lärare i undervisningen och där undervisning och forskning stödjer varandra.

iv) Strategier för personalomsättning och identifierade utvecklingsområden: Den samlade lärarkompetensen skapar förutsättningar för att erbjuda studenterna en utbildning med bred förankring i forskning och kommande profession. Ledningen arbetar aktivt för att denna kompetens ska vara långsiktig och på sikt utvecklas så att andelen tillsvidareanställningar och andelen disputerade lärare ökar. Det är en strategi för att stärka forskningen om fritidshemmets verksamhet, både genom utlysningar av lektorat och genom att locka ansökningar med inriktning mot fritidshemmet till SU:s fakultetsfinansierade doktorandtjänster. En stor utmaning är att få konkurrenskraftiga sökande med kompetens inom fritidshemmets verksamhet. När det gäller lektorer beror det helt enkelt på att det

fortfarande är ett begränsat fält och att det ännu inte finns en särskilt stor grupp av forskare med denna inriktning. Glädjande nog söker ändå några av dem, med hög kompetens, lektorat som är utlysta vid SU. Av samma anledning har det varit svårt att rekrytera adjunkter med masterexamen som lärare i programmet. Därför har vi skapat en kurs på avancerad nivå inom mastersprogrammet i Barn- och ungdomsvetenskap som behandlar just fritidshemmet. Det är ett sätt att på sikt få fler studenter som skriver sina masteruppsatser om fritidshemmet och som därefter får en masterexamen och chansen att söka sig vidare till doktorandstudier.

Det finns en risk att utbildningen blir sårbar eftersom ett antal lärare sitter på en samlad kompetens som är svår att ersätta om de exempelvis får forskningsmedel eller byter tjänst. Situationen kan också bli ansträngande vid sjukskrivningar. Därför bygger vi en större miljö för att skapa långsiktighet enligt en 5-årig rekryteringsplan, som på flera års sikt kartlägger rekryteringsbehov vid pensionsavgångar och andra personalförändringar för att trygga lärarkompetensen i programmet. Programansvarig institution, BUV, har också under 2018 infört en minsta gräns för lektorers undervisning, till 25 % av fulltid, i syfte att trygga en stabil och långsiktig undervisningsbas, även när våra lärare är framgångsrika i att erhålla externa forskningsmedel.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Ett kännetecknande drag för grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem vid Stockholms universitet är dess upplägg med fördelat ansvar mellan sju olika institutioner vid fyra olika fakulteter. Syftet är att erbjuda en utbildningsmiljö där studenterna får möta forskande lärare med spetskompetens inom varje ämne. Det säkrar utbildningens kvalitet och dessutom att studenterna, under sin utbildning, får möta aktuell forskning från en mångfald av akademiska discipliner och institutioner. Det är också ett utmärkande drag att den tvärvetenskapliga Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen bär programansvaret för utbildningen. Det gör att lärosätet sammantaget kan erbjuda en utbildning som präglas av tvär- och mångvetenskap.

Utbildningsmiljön kännetecknas av kreativitet. Inte minst genom de många estetisk-praktiska moment av drama, musik, bild och gestaltande uppgifter som ingår i utbildningen. Vi bedriver undervisningen i dessa ämnen i en fullt utrustad ateljémiljö som kallas Stallet. Lokalerna gynnar studenternas lärande genom möjligheten till skapande verksamhet. SU har också en särskild medieverkstad. Det är en

öppen lärandemiljö med IT/IKT-pedagoger på plats som erbjuder alla lärarstudenter pedagogiskt stöd i skapandet av multimediala produktioner inom ljud, bild, video och text liksom stöd i arbetet med redovisningar, projekt, digital portfölj samt support med MS Wordmall i samband med examensarbeten. Samma support erbjuder studenter och lärarutbildare möjlighet att låna digital audio- och videoinspelningsutrustning. Vid SU:s campus finns vidare en god tillgång till bibliotek, föreläsningssalar av olika storlekar, mötesplatser och studieplatser för studenter. Därtill är de återkommande inslagen av utomhuspedagogik och lägerverksamhet en viktig del i programmet, där olika pedagogiska aktiviteter utomhus bidrar till en kreativ lärandemiljö.

Utbildningsmiljön främjar det vetenskapliga och professionsinriktade arbetet bland lärarna. Genom hela utbildningen används forskare som föreläsare och kurslärare, med uppdraget att pågående forskning vid SU ska nå studenterna i deras utbildning. Detta handlar om studenternas möjligheter att tillägna sig ett forskande förhållningssätt: läraren tar med sig ett vetenskapligt arbetssätt i form av vetenskaplig metod, teoretiska perspektiv och akademiska läs- och skrivuppgifter, in i programmets kurser. Därmed säkerställer vi att forskningen kommer studenterna till del i utbildningen och att de också är aktiva deltagare i en forskande kontext. Eftersom en stor del av utbildningen är förlagd till BUV kan kurserna *Fritidshemspedagogik I-V* tas som ett bra exempel på kopplingen mellan undervisning och forskning. Under våren 2018 hade BUV två doktorandprojekt (varav ett just lett fram till disputation) med inriktning mot fritidshemmet. Det handlar om kritiska perspektiv på styrning av fritidshemmets verksamhet samt kunskapsteoretiska specificeringar av fritidspedagogisk verksamhet på fritidshemmet och i skolan. Dessa perspektiv avspeglas direkt i de fritidshemspedagogiska kurserna där doktoranderna är undervisande lärare. En professur tillsattes 2017 i ämnet Barn- och ungdomsvetenskap med vetenskapligt ansvar för programmet, och med funktionen att stödja forskning, nya ansökningar och forskningskonferenser med inriktning mot fritidshemmet. Vid BUV finns också flera erkända forskningsområden i barn- och ungdomsvetenskap som rör barns välbefinnande och utsatthet; migration, genus och etnicitet; barns och ungas sociala interaktion, och etik- och värdegrundsfrågor. Genom dessa forskningsinriktningar säkerställs en bred och djup akademisk bas med hög relevans för centrala yrkesspecifika områden som ingår i grundläroprogrammet. Alla dessa fält representeras i de undervisande lärarnas kompetens, och de använder den i sin undervisning. Sammantaget erbjuder SU därmed en utbildningsmiljö med tydlig koppling till forskning. Miljön har också en tydlig förankring i professionen, både genom att utgå från lärarnas kompetens och erfarenhet från pedagogisk verksamhet i skola och fritidshem, och genom den grundläggande kopplingen mellan VFU-skolor, handledare och universitetet. BUV arrangerar också alumträffar med öppna föreläsningar om fritidshemmet (och förskolan) två gånger per termin. Här skapas en mötesplats mellan studenter, lärare och alumner som är viktig för professionens närvaro i programmet.

Stockholms universitet och BUV har under 2017 ansökt om, och tilldelats, värdskapet för den stora internationella konferensen *Extended Education 2019*. Detta uppdrag ligger i linje med vår strategi att sätta forskningen om fritidshemmet tydligare på kartan i Sverige, och att ge de undervisande lärarna i programmet möjlighet att ta del av ett internationellt forskarnätverk. Satsningen syftar också till att forskningen ska vara närvarande i studenternas utbildning genom att lärarna möter nya perspektiv på konferens och i nätverk. De undervisande lärarna i programmet tar med sig sin forskning i sin utformning av kurserna och i revidering av litteraturlistor och kursplaner. Utbildningsmiljön ger därmed goda förutsättningar för studenterna att tillägna sig kunskaper och förmågor att utveckla ett yrkesprofessionellt förhållningssätt, baserat på forskning och pedagogisk erfarenhet.

Utbildningsmiljön erbjuder också flera möjligheter för studenterna att knyta internationella kontakter. Vi har ett fadderprogram där internationella utbytesstudenter inom lärarutbildning matchas ihop med lärarstudenter vid SU. En mötesplats, utanför undervisningen i programmet, är de föreläsningar som ordnats i ett internationellt café. Grundlärarstudenter har möjlighet att söka Erasmusstipendium för arbete eller praktik ett annat EU-land och det finns möjlighet att genomföra materialinsamling för sina självständiga arbeten utomlands. Inom ramen för ett nordiskt-baltiskt Nordplus-samarbete om multimediala estetiska arbetsformer i lärarutbildning finns också möjlighet för studenterna att delta i projektet *Innovative and sustainable aesthetic methods for citizenship education (ISAMCE)*. Från SU leds detta av Institutionen för humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik. Här erbjuder lärarutbildare en intensivkurs för lärarstudenter i olika nordiska länder. Några av grundlärarstudenterna i bild och musik har deltagit i ISAMCE:s kurser i Köpenhamn 2017 och Reykjavik 2018. När projektet kommer till SU, under 2019, är planen att engagera en större grupp lärare och studenter i kursveckan.

Reflektion och utvecklingsområden: Sammantaget erbjuds en utbildningsmiljö där studenterna får möta forskare från många olika institutioner och där utbildningens kvalitet stärks av att studenterna under sin utbildning får möta aktuell forskning från en mångfald av akademiska discipliner. Utbildningen är väl förankrad i barn- och ungdomsvetenskaplig forskning och med stor kunskap och beprövad erfarenhet om professionen som lärare i fritidshem. Det finns ett pågående arbete mot internationalisering av programmet som ger studenterna möjligheter till internationellt utbyte. En utmaning är att skapa en tydlig kontinuitet i ett program som är fördelat på så många institutioner. Detta är en prioriterad uppgift för utbildningens programråd, där alla institutioner är representerade (se punkten uppföljning, utveckling och åtgärder nedan). Det arbetet är på samma gång en styrka eftersom det bidrar till att skapa en utbildningsmiljö som präglas av en mångfald av perspektiv.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

1. visa sådana kunskaper inom det fritidspedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Det första examensmålet inbegriper kunskaper om elevernas lärande enskilt och i grupp genom lek, rörelse, utforskande och praktiska arbetssätt och skapande genom estetiska uttrycksformer. Det omfattar ämneskunskaper inom något av ämnena Idrott och hälsa, Musik eller Bild och form, men också i språk och matematik, natur och samhälle, och därutöver kunskaper om hur elevernas utveckling och lärande stimuleras i skola och i fritidshemmets verksamhet. Examensmålet handlar vidare om att vara inläst på samtida pedagogisk och didaktisk forskning samt forskning om barn, barns fritid och fritidshemmet.

För programmet finns en framtagen examensmålsmatris – sammanställd av kursansvariga för alla kurser – över relationen mellan examensmål och lärandemål i utbildningen. Samma matris anger också graden av progression. Matrisen visar att följande kurser har moment som syftar till att nå examensmål 1: *Fritidshemspedagogik Ia* och *Ib* och *Teorier om lärande och individens utveckling* (termin 1); *Fritidshemspedagogik II*; *Juridik och etik* och inriktningskurserna *Idrott och hälsa*, *Musik* samt *Bild och form* (termin 2 och 3); *VFU III* och *Fritidshemspedagogik IV* (termin 4); *Fritidshemspedagogik V* och *Fritidshemmets ämnesdidaktik* (termin 5) och slutligen *Självständigt arbete* (termin 6). Studenternas ämneskunskaper inom idrott och hälsa, musik eller bild och form, är av hög relevans för examensmål 1 och har stort utrymme i utbildningen. Med det sagt riktar vi i det följande fokus mot andra delar av det fritidshemspedagogiska kunskapsområdet.

I den första kursen som studenterna läser i programmet, *Fritidshemspedagogik Ia: yrkesrollens olika dimensioner*, ges en bred introduktion till det fritidshemspedagogiska området. Kursen behandlar bland annat den blivande professionen och innefattar moment om grupperns utveckling. Studenterna möter litteratur, föreläsningar och seminarier om ledarskapsteori, grupprocesser, didaktik och utomhuspedagogik. Kursen ger också en introduktion till vetenskapsteori, metod, etik, akademiskt skrivande och referenshantering. I ett projektarbete som utmynnar i en grupprevisning om yrkesrollen examineras att studenterna kan redogöra för olika dimensioner av yrkesrollen genom ett vidgat perspektiv på professionen, detta baserat på egna företagna intervjuer och korta fältarbeten i fritidshemmet. Det innebär att redan den första kursen som studenterna möter understryker kopplingen mellan professionen och en akademisk bas, och att aktuell forskning är en avgörande del av utbildningen. Genom hemskrivningen prövas denna kunskap tidigt i programmet. Det är ett betydelsefullt introducerande steg mot examensmålet att vara orienterad i aktuell forskning i relation till yrkesutövningen.

Introduktionen av didaktik, ledarskapsteori, grupprocesser och utomhuspedagogik, i allra första kursen, utgör starten på ett därefter gradvis fördjupat arbete mot målet om centrala kunskaper inom det fritidshemspedagogiska området. En sådan fördjupning sker redan under *Fritidshemspedagogik Ib: Barn, barndom, lek och lärande*, som tar upp kopplingar mellan forskning inom barndomssociologi och teoretiska perspektiv på barn och barnsyn och hur dessa förhållningssätt spelar roll för yrkesrollen som lärare mot fritidshem. Denna kurs innefattar en lekvecka som integrerar teorier om barns lek med observationer. Studenterna läser om barns lek och lärande i dialog med teorier om barn och barndom. I en seminarieuppgift som hjälper studenterna i läsningen av litteraturen uppmanas de att definiera några nyckelbegrepp: "barn och barndom, barnperspektiv och barns perspektiv, socialisation och utveckling, barnsyn, barn som varande och barn som blivande". För att få godkänt resultat ska studenten i en individuell skriftlig uppgift kunna "redogöra för och använda olika aktuella teoretiska perspektiv på barns lek och lärande". Genom kursen når studenterna fördjupade kunskaper om teorier om barn, barndom och barns fritid, vilket utgör väsentliga kunskaper för att nå examensmål 1.

I *Fritidshemspedagogik II* läser studenterna om barns matematiska och språkliga utveckling vilket är en viktig del av ämneskunskapen i arbetet som lärare i skola och fritidshem. För betyget E ska studenterna visa att de kan utföra en analys på empiriskt material om fritidshemspedagogiskt arbete orienterat mot läsning, skrivning och matematik. Dessutom ska de kunna redogöra för aktivitetens möjlighet att stimulera elevers lärande inom grundläggande matematik och svenska. I en individuell skriftlig uppgift ska de besvara frågan: ”Hur kan grundlärare i fritidshem utifrån ett ämnesdidaktiskt perspektiv arbeta med och stimulera elevens lärande i matematik och svenska?”

En tydlig progression mot examensmålet märks när studenterna kommer till *Fritidshemspedagogik V*, i slutet av sin utbildning. Kursen fördjupar kunskap om olika utforskande multimodala arbetssätt med fokus på fritidshemspedagogiskt arbete med språk, matematik och naturvetenskap. Ett av lärandemålen i kursen är att visa förmåga att kritiskt reflektera över fritidshemspedagogiskt arbete med språk, matematik och naturvetenskap. I seminarieform får studenter diskutera yrkesrollen i förhållande till skolan och verksamheten under skoltiden. Målen prövas genom två examinationer. Först ett *paper* och en muntlig framställning i grupp (som betygssätts individuellt) om ett undervisningsupplägg om att leda en utomhusaktivitet – denna uppgift är i sig en fördjupning av kunskaper om utomhuspedagogik från tidigare kurser. Därefter skriver studenterna en större individuell uppgift, där de ska använda forskningslitteratur från sakkunnig-granskade tidskrifter tillsammans med annan kurslitteratur för att besvara följande uppgift:

Redovisa hur du som *Grundlärare med inriktning mot arbete i Fritidshem* kan arbeta med språk, naturvetenskap och matematik i skolan (...) Det betyder att du ska resonera och analysera med hjälp av multimodalitet och andra teoretiska begrepp som ingår i kurslitteraturen, och visa att dessa begrepp ger en fördjupad förståelse av ditt undervisningsupplägg (...) i samtliga delar ska du göra kopplingar mellan dina teoretiska resonemang och det undervisningsupplägg som du och din grupp designade i Exa1.

För att bli godkänd (betyg E) på kursen ska studenten visa att hen kan:

Reflektera över ett tematiskt och multimodalt arbete med koppling till styrdokument och kurslitteratur, med utgångspunkt i tematisk undervisning i matematik, naturvetenskap och språk. Detta kopplas på ett relevant sätt till ett konkret undervisningsupplägg.

Betygskriterierna har en nära korrelation till kursens lärandemål. På så vis säkerställer vi att varje student som når minst betyget E har tillgodogjort sig målen för kursen. Betygskriterierna hjälper på samma gång studenterna att definiera fokus för sitt lärande. I exemplet ovan prövas centrala kunskaper inom det fritidshempedagogiska området: att behärska teoretiska begrepp inom matematik, naturvetenskap och språk. Men uppgiften handlar också om förmågor, exempelvis att planera ett undervisningsupplägg eller att knyta ämneskunskap till pedagogisk praktik. Det förklaras av att en strikt uppdelning mellan kunskaper och färdigheter (liksom teoretiska och praktiska moment) är svår, och ibland olycklig, att upprätthålla i utbildningen. Till sist är det viktigt att framhålla att många av studenterna uttrycker behov av stöd i den akademiska läs- och skrivprocessen liksom att kunna tillägna sig forskning och teorier. Vi möter de behoven dels genom att a) göra en stor satsning på att introducera metod, teori och akademiskt skrivande tidigt i utbildningen, och b) erbjuda vår studie- och språkverkstad, där studenterna får hjälp med studieteknik och akademiskt skrivande. Detta stöd gäller även för arbetet med att nå alla andra examensmål som redovisas nedan.

Reflektion och utvecklingsområden: Programmet ger studenten förutsättningar att erhålla kunskaper inom det fritidshempedagogiska området och de ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen. Examensmålet har en återkommande plats i utbildningen mot en högre grad av fördjupning i de sista

terminerna. I utbildningen strävar vi efter att integrera teoretiska perspektiv med praktiska moment. Studenterna ska kunna tillämpa ämneskunskaper och forskning om det fritidshemspedagogiska området i reflektioner kring den pedagogiska praktiken. Vi låter därför studenterna skriva kurspapers i anslutning till de praktiska momenten i utbildningen, med uppmaningen att använda forskning och teori för att reflektera över professionens praktik och krav. Några utvecklingsområden har identifierats i lärarnas kursrapporter, så väl som i studenternas utvärderingar, när det gäller den första kursen, *Fritidshemspedagogik I a och I b*. Det gäller (a) att det ambitiösa innehållet riskerar att blir så omfattande att det saknas tid för fördjupning och (b) att den engelskspråkiga kurslitteraturen upplevs som alltför avancerad av studenterna när den kommer tidigt i utbildningen. Dessa två aspekter riskerar att leda till ytinläring. Därför kommer vi att se över såväl kursinnehållet som litteraturlistan.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

2. *visa kännedom om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen*

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Vi förstår examensmål 2 som att studenterna ska nå både bredd och djup i de vetenskaps- och forskningsrelaterade momenten i sin utbildning. Det handlar om förtrogenhet med vetenskaplig metod och teori liksom förmågan att formulera en problemställning och genomföra en teoretiskt grundad analys av ett empiriskt material. Men examensmålet är inte avgränsat till att studenterna ska kunna genomföra egna studier eller skriva självständigt arbete. Det definierar också en alldeles avgörande kunskap för den kommande professionen: att bedriva ett professionellt samtal och ett systematiskt kvalitetsarbete baserat på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i fritidshemmets praktik. Av programmets examensmålsmatris framgår att följande kurser har moment, lärandemål och examinationer som syftar till att nå examensmål 2: *Fritidshemspedagogik Ia och b*, *VFU I* och *UVK-kursen Teorier om lärande och individens utveckling* (termin 1); *Fritidshemspedagogik IV* (termin 4); *UVK-kursen Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik* och *Fritidshemspedagogik V* (termin 5) och

Självständigt arbete (termin 6). Utbildningen bygger på en gradvis fördjupning från introducerande moment i vetenskapsteori och metod i de första kurserna fram till uppgiften att skriva ett eget självständigt arbete under den sista terminen.

Undervisande lärare i programmet har arbetat med att skriva in en tydlig förankring och progression av metod och teoriavsnitt i alla fritidshemspedagogiska kurser. Särskilt ansvar har legat på de kursansvariga lektorerna. Olika metoduppgifter har införts där studenterna får lära sig att samla data genom observation, intervju eller text. Dessa lärandeaktiviteter startar redan under kursen *Fritidshemspedagogik Ia* och löper sedan som en röd tråd genom alla fritidshemspedagogiska kurser. Det handlar om kunskaper om vetenskapsteori, metod, teoretiska perspektiv, forskningsetik och referenshantering, liksom om förmågan att analysera och dra slutsatser från ett insamlat material. Vetenskaplighet och akademiskt läsande och skrivande har en framskjuten plats, och syns mycket tydligt för studenterna i seminarieövningar och inlämningsuppgifter i dessa kurser. Några av de tongivande perspektiv som studenterna möter i programmet är exempelvis fenomenografi, fenomenologi, diskursanalys, sociokulturellt lärande, och barndomssociologi. Vi har uppmärksammat en risk för att den höga ambitionen resulterat i ett alltför omfattande kursinnehåll. Det gäller främst kursen *Fritidshemspedagogik Ia*, men vi har beslutat att behålla höga krav på studenterna men ser samtidigt behovet av att göra detta genom fördjupning snarare än omfång. Vi behåller fokus på akademiskt läsande och skrivande redan under första terminen. Det är till stor nytta för att fånga upp de som behöver extra stöd i skrivandet och samtidigt sätta en standard av hög kvalitet för kommande examinationer och inlämningsuppgifter i programmet.

I kursen *Fritidshemspedagogik IV: Konflikthantering och ledarskap* får studenterna fördjupade kunskaper om dels kvalitativa forskningsmetoder och dels ledarskap och konflikthantering med grund i aktuell forskning. Ett av kursens lärandemål är att ”visa förmåga att tillämpa vetenskapsteori och vetenskapliga metoder samt diskutera förhållandet mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen”, d.v.s. ett kursmål som direkt syftar till att säkerställa att studenterna når examensmål 2. Vi förstår beprövad erfarenhet i sammanhanget som systematiserad och dokumenterad kunskap från en samlad och omfattande pedagogisk praktik. Utbildningen ger studenterna redskap för att själva kunna systematisera sådan kunskap. I kursen ingår en individuell skriftlig uppgift där studenterna examineras i att kunna formulera och diskutera ett problem som är relevant för lärare i fritidshemmet. Kursen täcker också in flera andra avgörande moment i vetenskapligt arbete: studenterna får en fördjupande övning i databassökning, det finns ett metodavsnitt med övningar i deltagande observation och kvalitativ intervju, och studenterna har i uppgift att samla in och transkribera data och analysera material med hjälp av forskningslitteratur. Dessa samlade delar kan också förstås som ett led i progressionen mot att i slutet av utbildningen kunna skriva ett eget självständigt arbete.

Dessa metod- och teoriavsnitt följs upp med en teoretisk fördjupning kring vetenskapens förutsättningar och utgångspunkter i UVK-kursen *Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik*, som ges av Filosofiska institutionen. Kursen tar upp frågor som rör vetenskapsteori, kritisk argumentation, metoder för hypotesprövning, förklaringar, tolkning och förståelse. Lärarstudenterna orienteras i en stor bredd av vetenskapliga metoder för att kunna analysera och värdera vetenskaplig argumentation. Det är centrala kunskaper i deras framtida yrkesutövning, där de både ska kunna samla in empiriskt material kring sin egen praktik och ha förmågan att förmedla kunskap om olika vetenskaper. I en salstentamen examineras studenterna på dessa kunskaper. I tentamen ska de besvara essäfrågor. De får

välja ett antal frågor utifrån en större uppsättning av rubriker. Några av dem formuleras enligt följande:

Två olika idéer om objektivitet är opartiskhet respektive intersubjektiv prövbarhet. Redogör för vad dessa krav går ut på och diskutera i vad mån det är möjligt och önskvärt att vetenskaplig forskning lever upp till dessa krav!

Bättre motiverade elever presterar bättre skolresultat. Förklara i ljuset av detta samband varför Adina lyckas så väl i skolan. Förklara sedan varför Adina tittar på Kunskapskanalen. Det är inte viktigt att förklaringarna är de "bästa" eller "rimligaste" förklaringarna, men det är viktigt att du visar att du förstått hur olika förklaringstyper är konstruerade och redogör för vilka element som skall ingå i respektive förklaring.

Resultatet av en undersökning som du har utfört bland skolelever i Säfte uppvisar ett positivt statistiskt samband (korrelation) mellan att spela något instrument och att vara duktig i matematik. Du är nu intresserad av eventuella orsakssamband. Vad kan du säga om detta utifrån resultatet? Vilka är möjligheterna?

Genom frågorna prövas att studenterna når målet om ”kännedom om vetenskapsteori och både kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder”.

I kursen *Självständigt arbete*, som studenterna läser under sin sista termin, har utbildningen en stark betoning på metod, kunskaper om att insamla och analysera ett eget material samt att kunna skriva vetenskaplig text. Det självständiga arbetet knyter i mångt och mycket ihop kunskaper om metod och teori från hela utbildningen. Här finns också en tydlig relation mellan vetenskapligt arbete och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen. För att bli godkänd i kursen ska studenten visa att hen kan formulera för professionen relevanta forskningsfrågor och använda vetenskapliga metoder och teorier för att söka svaret. För att kunna formulera den yrkesrelevanta frågan är den beprövade erfarenheten avgörande. Den kommer också från utbildningens samlade kurslitteratur om professionen. Kopplingen mellan forskning, vetenskaplig metod och erfarenhet ger studenterna kunskaper och förståelse för att kritiskt värdera och aktivt delta i fritidshemmets och skolans forsknings- och utvecklingsarbete.

Till sist bör det understrykas att även om vi väsentligen stärkt teori, metod och akademiskt skrivande i utbildningen de senaste åren (se vidare nedan), så har det ännu inte hunnit ge fullt utslag på det självständiga arbetet, eftersom den kursen ligger under utbildningens sista termin. Det vill säga, de studenter som skrev sina självständiga arbeten under 2017 har inte fått den förstärkning av metod och akademiskt skrivande i de fritidshemspedagogiska kurserna som vi nyligen implementerat.

Reflektion och utvecklingsområden: Utbildningen lägger sammantaget stor vikt vid att inte bara introducera omfattande teori- och metodavsnitt, utan också vid att lära studenterna att använda dessa kunskaper i självständiga analyser av egen insamlad data. Vi är tydliga med krav på akademisk text och godkänd akribi i samband med varje ny kursintroduktion. Dessa krav förenas med att erbjuda stöd till studenterna genom universitetets språkverkstad. Vi ser en stark forskningsförankring och den beprövade erfarenhetens plats i utbildningen som avgörande för att förbereda studenterna för professionen. Därför har vi särskilt prioriterat tillsättningen av disputerade lärare, som alla är aktiva forskare, som kursansvariga på de fritidshemspedagogiska kurserna. De har i sin tur haft i uppdrag att se över kursernas innehåll och prioritera en vetenskaplig förankring, rakt igenom hela utbildningen. Redogörelsen ovan är också resultatet av att programmet har genomgått en väsentlig satsning på akademisering genom ett kontinuerligt utvecklingsarbete de senaste fem åren. Under 2017 sökte vi och fick rektorsmedel från Stockholms universitet för att göra en genomlysning av akademiseringen av programmet. Följande kan konstateras efter detta arbete: Den övergripande bilden är att vi har en gedigen förankring av teori, metod och akademiskt skrivande i programmet. Med olika insatser har vi åstadkommit: (a) en förstärkning av undervisning kring vetenskaplighet och kritiskt förhållningssätt och läs- och skrivprocessen redan i första kursen och sedan återkommande, (b) skapat förutsättningar

för en fördjupad förståelse av kopplingen mellan olika praktiska moment med teoretiska perspektiv, samt (c) förstärkt förutsättningarna för studenterna att utveckla sin förmåga till vetenskapligt skrivande och läsande, genom en successiv progression genom utbildningen. Detta arbete är inte klart. Vi kommer att fortsätta att utveckla fördjupningen snarare än bredden i de vetenskapsteoretiska och metodinriktade momenten. Kvalitativa metoder är starkt förankrade i programmet. Vi vill försäkra oss om att studenterna erhåller gedigen förståelse även för kvantitativa studier genom att sådana analyser infogas under utbildningen, genom metodövningar och genom att kvantitativ forskning är väl representerad i litteraturlistorna. Vi har uppmärksammat att valmöjligheten på essäfrågorna inom tentamen i kursen *Kunskap, vetenskap och forskningsmetodik* gör det möjligt att få ett godkänt resultat utan att ha svarat på en essäfråga om kvantitativ metod. Det kommer vi se över i programrådet. Med det sagt tillhör examensmål 2 det område som vi prioriterat allra mest i utvecklingen av programmet under de senaste åren och vi har stärkt forskningsbasen i utbildningen väsentligt.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

3. *visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet*

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Med utgångspunkt i examensmål 3, och dess betoning på systematiserandet och reflekterandet kring erfarenhet och forskningsresultat, är utbildningen utformad så att den kombinerar studenternas lärande genom egen pedagogisk erfarenhet med professionsrelevant aktuell forskning. Vi förstår målet som inriktat på specifika färdigheter i ett systematiskt utvecklingsarbete – där ett kritiskt förhållningssätt är en grund för att ständigt kunna utveckla verksamheten i den blivande professionen. Följande kurser har moment, lärandemål och examinationer som syftar till att nå examensmål 3: *Teorier om lärande och individens utveckling* och *Fritidshemspedagogik Ib* (termin 1); *VFU II* (termin 2); *Fritidshemspedagogik IV* och *Utvärdering och utvecklingsarbete i undervisning och skola* (termin 4); *Fritidshemspedagogik V* och *Fritidshemmets ämnesdidaktik, läroplansteori och bedömning* (termin 5) och *Självständigt arbete* och *VFU IV* (termin 6).

Examensmålet behandlas på en grundläggande nivå i flera kurser under de inledande terminerna. Det fyller funktionen av att introducera förmågorna i relation till professionen. I det följande riktas främst fokus mot de delar av utbildningen där en fördjupning sker av studenternas lärande av dessa färdigheter. UVK-kursen *Utvärdering och utvecklingsarbete i undervisning och skola*, som studenterna läser under sin fjärde termin, handlar om systematiskt utvecklingsarbete som en betydande verksamhet inom skola och fritidshem. Under kursen får studenterna kartlägga en pedagogisk verksamhet. Här ska de diskutera strategier för lokalt utvecklingsarbete och utveckla en plan för fritidsverksamhetens pedagogiska och didaktiska möjligheter. För godkänt resultat på kursen ska studenten ha förmågan att ”jämföra och diskutera olika metoder, modeller och teorier för utvecklingsarbete i skolverksamhet”. Studenterna skriver en individuell examinationsuppgift, där en av frågorna lyder:

Under kursens gång har ni gruppvís formulerat ett lokalt utvecklingsprojekt i anslutning till en vald skola, där ni utifrån en analys av skolans utvecklingsbehov redogjort för syftet med utvecklingsprojektet, strategier och metoder vid genomförandet av projektet samt uppföljning av detsamma. I examinationsuppgiften skall du nu granska och diskutera projektets möjligheter och begränsningar utifrån kurslitteraturen och det som presenterats i kursen. Inled texten på fråga 2 med att kort sammanfatta ert projekt.

För betyget E ska studentens examinationsuppgift uppfylla följande betygskrav:

a) en väl genomförd redogörelse för internationella kunskapsundersökningar och nationella modeller för utvärdering av skolverksamhet samt en enkel diskussion om dess styrkor och svagheter med stöd i litteraturen; b) en enkel granskning av ett planerat utvecklingsarbete som med stöd i litteraturen och i jämförelse med andra utvecklingsmodeller reflekterat kring dess möjligheter och begränsningar

Betygskriterierna presenteras för studenterna i kursbeskrivningar vid kursstarten, och finns tillgängliga på kurshemsidan på nätet. Genom examinationen säkerställer vi att studenterna, vid godkänt resultat, går vidare i sin utbildning med förmågan att planera, genomföra och kritiskt granska utvecklingsarbete, och därmed i förlängningen, att bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten i enlighet med examensmål 3.

Studenterna ges vidare förutsättningar att nå examensmålet genom den verksamhetsförlagda utbildningen. Det synliggörs i den professionsutvecklingsmatris, *Från novis till professionell*, som används i programmet. Det är ett diskussionsunderlag som studenter, handledare och kurslärare förhåller sig till under alla fyra VFU-kurserna. I matrisen lyfts olika utvecklingsområden för studentens lärande – som ett sätt att ringa in och beskriva progressionen i yrkesutvecklingen. Ett av dessa områden har en tydlig relevans för att nå examensmål 3. I matrisen beskrivs följande färdigheter som studenterna behöver behärska i sin yrkesutövning:

- ... reflektera över och jämföra sin egen undervisning eller verksamhet utifrån olika lärandeteorier
- ... förklara och motivera sitt handlande mot bakgrund av gjorda erfarenheter.
- ... vara beredd att pröva och kritiskt granska alternativa tillvägagångssätt i sin fortsatta utveckling.
- ... förklara och motivera sina valda ståndpunkter med hjälp av andras systematiserade erfarenheter.
- ... referera till teorier om lärande och kunskapsutveckling i didaktiska samtal om verksamhetens utveckling.
- ... diskutera och kritiskt granska de värderingar och teorier som ligger bakom gjorda val och effekter av val i gjord undervisning eller verksamhet

Professionsutvecklingsmatrisen används som ett underlag för reflektion under trepartssamtalen, där studenten, handledaren vid skolan och läraren vid SU möts för reflekterande diskussioner. Studenterna förväntas också kunna relatera till matrisen i olika uppgifter som skrivs under VFU-kurserna. Matrisen är formulerad i flera steg efter en tanke om progression i lärandet: från introduktion till att kunna delta

i ett aktivt utvecklingsarbete i skolverksamhet och lärarlag. Eftersom dessa steg följs upp och återkopplas vid varje VFU-kurs, i trepartssamtal och i texter som studenten skriver i sin portfölj, har de en framskjuten roll i utbildningen. Genom samtalen och reflektionerna i portföljen övar studenten sin förmåga att tillämpa lärandeteorier på sin egen pedagogiska praktik och att reflektera över egna och andras erfarenheter på ett systematiskt sätt i text samt att tillämpa teorier i olika didaktiska samtal. Förmågan bedöms genom texterna i portföljen, tillsammans med reflektionerna från trepartssamtalen, som tillsammans med handledarens omdöme och ett avslutande reflektionsseminarium med kursläraren utgör underlaget för betygsättning av studentens insats under VFU-kursen.

Examensmål 3 är också explicit uttryckt i ett kursmoment under UVK-kursen *Fritidshemmets ämnesdidaktik, läroplansteori och bedömning*. Momentet behandlar olika former för pedagogisk planering, kvalitetsarbete och bedömning av verksamheten på fritidshemmet. För godkänt resultat ska studenten ”visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat, samt visa förmåga att formulera för professionen relevanta forskningsfrågor i förhållande till aktuell forskning”. Studenten analyserar två pedagogiska planeringar som är insamlade genom fältstudier. Uppgiften redovisas i en individuell skriftlig inlämning. Kursmomentet är på så vis ett tydligt exempel på tillfällen i utbildningen då vi bedömer att studenterna uppnått de färdigheter och förmågor som formuleras i examensmålet.

Det systematiska arbetet med egna pedagogiska erfarenheter står också i en nära relation till studenternas förmåga att tillgodogöra sig och använda sig av aktuell forskning, liksom att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt. Syftet med kursen *Självständigt arbete* är att utveckla studentens förmåga att tillämpa vetenskaplig metod genom att självständigt arbeta med en studie med relevans för professionen. Här ges förutsättningar för en väsentlig fördjupning. Det betonas i kursbeskrivningen att det självständiga arbetet ska vara yrkesrelevant och att arbetet med uppsatsen ska ge studenten goda förutsättningar att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till yrkesutövningen. Därmed pekar kursen tydligt mot examensmålet att bidra till kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet. Lärandemålen för det självständiga arbetet anger att studenten bland annat ska ha förmågan att ”kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet” samt ”visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och kompetens i den kommande yrkesutövningen”. Detta är ett lärandemål med direkt bäring för examensmål 3. Kursen examineras genom en skriftlig uppsats (studenter skriver företrädesvis i grupp om två författare där bådars arbetsinsats ska framgå och examineras, men de har också möjlighet att ansöka om att skriva själva), en muntlig presentation och försvar av det egna arbetet vid ett ventileringsseminarium, samt en muntlig granskning av annan students arbete. Genom examinationsformen får studenten också öva att föra professionsrelevanta samtal på vetenskaplig grund. Studenten har rätt till sammanlagt 16 timmar handledning, en tredjedel utgör kontakttid med handledaren. Handledare tilldelas, efter forskningsinriktning, utifrån ett inlämnat synopsis från studenten. Förutom att vi erbjuder studenterna stöd från SU:s studie- och språkverkstad (vilket gäller alla kurser i hela utbildningen, se ovan) kan de som inte blir klara med uppsatsen i tid ansöka om fler handledningstimmar hos studierektor. De får då behålla sin handledare. Studenter som kommer tillbaka till uppsatsskrivandet efter ett uppehåll får registrera sig på nytt i mån av plats. Därefter tilldelas de en ny handledare för att kunna avsluta uppsatsen.

Reflektion och utvecklingsområden: En särskild styrka i utbildningen är att examensmålet närmas från flera perspektiv: såväl från den verksamhetsförlagda utbildningen, UVK-kurser, ämnet

fritidshemspedagogik och som en del av det avslutande självständiga arbetet. Det självständiga arbetet har dock varit behäftat med flera utmaningar: Vi har bedömt att alla studenter inte varit tillräckligt förberedda för att skriva ett självständigt arbete när de kommit till kursen. Det har märkts både i svårigheten för många att nå godkänt resultat och i ett utdraget skrivande, där flera studenter inte blir klara inom utsatt tid. Det har vi åtgärdat genom den förstärkning av metod och teori i flera kurser tidigt i utbildningen, som diskuterats ovan. Vi har också fört in ett moment av att lära sig använda APA som referenssystem redan i utbildningens första termin och ett moment av att söka forskning och att skriva forskningsöversikter i *Fritidshemspedagogik IV*. Vi har slutligen också gjort en förstärkning genom föreläsningar i vetenskaplig metod under kursen *Självständigt arbete*.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

4. *visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det fritidspedagogiska området och inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt*

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

En central del av en lärares yrkeskompetens handlar om förmågan att reflektera över de didaktiska och ämnesdidaktiska frågor som rör undervisningens innehåll, metoder och organisation. Examensmål 4 handlar om de centrala förmågor som krävs för yrkesutövningen i elevers lärandesituationer, d.v.s. en färdighet i didaktik och ämnesdidaktik (inklusive metodik) som övas och examineras inte minst inom VFU-kurserna och i ämnena Bild och form, Musik eller Idrott och hälsa. Utbildningen har också flera andra kurser som syftar till att uppnå dessa färdigheter och förmågor. Examensmålet behandlas i *Fritidshemspedagogik Ia* (termin 1); *Bild och form, Musik eller Idrott och hälsa* och *VFU II* (termin 2); *Bild och form, Musik eller Idrott och hälsa* och *Fritidshempedagogik III* (termin 3); *VFU III, Framträdande och retorik* och *Fritidshempedagogik IV* (termin 4); *Ämnesdidaktik, läroplansteori och bedömning* och *Fritidshempedagogik V* (termin 5) och *VFU IV* (termin 6).

Den didaktiska progressionen som är inbyggd i de olika VFU-kurserna kan förstås i flera nivåer. I början av utbildningen får studenten öva sin förmåga att reflektera över olika didaktiska frågor, med VFU-handledaren som modell och med samme handledares metoder och arbetsmaterial som grund för reflektionen. I nästa steg börjar studenten pröva egna pedagogiska och didaktiska idéer. Nu är det dags

att tillämpa sina kunskaper i olika pedagogiska praktiker. På en tredje nivå förväntas studenten kunna motivera och analysera sina didaktiska val, med sikte på att i den kommande professionsutövningen kunna bidra till arbetslagets professionella samtal. För att ge stöd åt studenterna i denna utveckling använder vi en kombination av digital VFU-portfölj, handledarsamtal och trepartssamtal som pedagogiska verktyg. Portföljen ger studenten möjlighet att dokumentera sina didaktiska och ämnesdidaktiska reflektioner. I uppgifterna i portföljen utgår studenten från lärandemålen i dokumentationen av sitt eget pedagogiska arbete. Studenten utvärderar och reflekterar också över sin professionella utveckling. Studenterna har under VFU-perioden också kontinuerliga handledarsamtal, vilka också ligger till grund för handledarens omdöme i en VFU -rapport. Genom trepartssamtalet, slutligen, får studenten respons i formativt syfte från handledare vid skolan och från kursläraren från Stockholms universitet. Eftersom VFU-handledare och VFU-kurslärare bjuds in att ta del av studenternas portfölj kan de följa studentens utveckling och ge återkoppling på frågor om didaktik och ämnesdidaktik (inklusive metodik).

VFU II har en betoning på utvärdering och utveckling, men också ett mycket tydligt didaktiskt inslag. Ett av betygskriterierna, som används för att avgöra om studenten är godkänd på kursen handlar om att utifrån ämnes-, ämnesdidaktiska och didaktiska kunskaper ha förmågan att själv kunna leda olika aktiviteter i fritidshemmet. Det är ett betygskriterium som direkt prövar studenternas förmåga i relation till examensmål 4. Ett annat exempel är *VFU III*, som ges av institutionen för de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik och GIH. Denna kurs innebär en särskild möjlighet till ämnesdidaktisk fördjupning och för att utveckla och tillämpa pedagogiska idéer i sitt ämne. Några av lärandemålen i kursen är att:

- a) självständigt skriva och motivera egna planeringar för undervisning i valt ämne med tydliga mål som är relaterade till ämnesdidaktiska teorier och relevanta styrdokument samt genomföra och tillsammans med andra utvärdera aktiviteterna mot de planerade målen; b) självständigt och på ett tydligt och strukturerat sätt leda undervisning anpassad till elevers förutsättningar utifrån adekvata ämneskunskaper, ämnes- och allmändidaktiska kunskaper samt utvärdera styrkor och utvecklingsområden i det egna ledarskapet; c) under handledning dokumentera, analysera och bedöma elevers lärande samt konstruktivt kommunicera bedömning till eleverna; och d) under handledning och utifrån ämnesdidaktiska kunskaper använda digitala verktyg i den pedagogiska verksamheten.

Dessa mål examineras utifrån VFU-portfölj, handledarens VFU rapport, trepartssamtal och examinerande seminarium. Eftersom VFU-kurserna bygger på en tydlig tanke om progression, är det kanske ändå mest intressant att titta närmare på lärandemålen i den sista VFU kursen, *VFU IV*. Här får vi en bild av hur den samlade kompetensen som förvärvats under VFU perioderna ger förutsättningar att nå examensmålet. Under denna kurs fördjupas studenterna övning i förmågan att utveckla lärandeaktiviteter utifrån adekvata ämneskunskaper samt ämnesdidaktiska och didaktiska kunskaper. Utifrån dessa kunskaper övar de också sin förmåga att använda digitala verktyg och praktisk-estetiska uttrycksformer i den pedagogiska verksamheten. Därmed examineras studenterna i metodik liksom i didaktiska och ämnesdidaktiska förmågor. Kursen, som är den allra sista i utbildningen, säkerställer att studenterna når examensmålet. Vi har genomfört en förändring i studiegången så att sista VFU-kursen alltså kommer sist i utbildningen. Det ger studenterna möjlighet att sammanfatta och dra nytta av sina samlade kunskaper från hela utbildningen i den sista verksamhetsförlagda kursen. Vid ett avslutande reflektionsseminarium, under *VFU IV*, ska varje student enskilt redovisa reflektioner kring den egna utvecklingen i förhållande till den kommande yrkesrollen. Studenten ska här även presentera sin egen pedagogiska grundsyn. Betygskriteriet för att bli godkänd i kursen är i denna kurs omfattande eftersom det sammanfattar flera väsentliga förmågor för professionen. Några av kraven för att bli godkänd på kursen är att kunna:

a) skriva fem pedagogiska planeringar som tar utgångspunkt i styrdokument för grundskola och fritidshem. Den pedagogiska planeringen ska stimulera varje elevs lärande och utveckling; b) självständigt planera, genomföra och utvärdera 5 aktiviteter utifrån det praktisk-estetiska huvudämnet (bild eller musik); c) med adekvata begrepp inom forskning kring bedömning, med hjälp av matris dokumentera, analysera och bedöma elevers lärande och utveckling, i de fem planerade och genomförda aktiviteterna.

Examensmål 4 syns även i de fritidshemspedagogiska kurserna. I *Fritidshemspedagogik I a* får studenterna dels i lägerverksamhet och dels inför första VFU-perioden arbeta med ämnesdidaktik och metodik genom pedagogiska planeringar – de ska reflektera över frågorna hur, var, varför, för vem? Hur gick det? Vad var bra och vad kan göras annorlunda? Genom att skriva en sådan planering säkerställs att studenterna examineras på förmågan till didaktisk och ämnesdidaktisk reflektion, i relation till sin yrkesutövning som lärare i fritidshemmet. I *Fritidshemspedagogik II*, ska studenterna efter genomgången kurs ha förmågan att visa kunskap om ämnesdidaktik i läsning, skrivning och matematik samt att analysera ämnesövergripande lärprocesser. I en av examinationsuppgifterna ska studenterna reflektera över frågan ”Hur kan grundlärare i fritidshem utifrån ett ämnesdidaktiskt perspektiv arbeta med och stimulera elevens lärande i matematik och svenska?”. Det här är ett tillfälle att fördjupa förmågan att reflektera över didaktiska val i sin kommande yrkespraktik i relation till tidigare kurs. I kursen ingår också att träna förmågan att använda estetiska gestaltungsformer och att kunna reflektera runt användandet av IKT i fritidshemspedagogiskt arbete. Kursen examineras därutöver genom ett multimodalt gestaltande inslag där olika estetiska gestaltungsformer och kommunikativa verktyg används. Temat för den gestaltande redovisningen är språk och matematik. Det blir ett sätt att integrera förståelse av matematik och svenska med kunskaper om fritidshemspedagogiska arbetsformer. Examinationen blir också ett lärtillfälle: i examinationen får studenten en konkret övning i olika uttrycksformer som ligger nära det pedagogiska arbetet i den kommande professionen.

I *Fritidshemspedagogik III, Multimodala lärprocesser och identitetsskapande* fördjupar studenten sina färdigheter kring multimodala lärprocesser och ämnesövergripande arbetssätt ur ett didaktiskt perspektiv och deras betydelse för barns identitetsarbete. Det betyder en tydlig progression från tidigare fritidshemspedagogiska kurser. Detta är en kurs som lägger stor vikt vid att lära studenten att organisera, leda och värdera olika multimodala lärprocesser. Det kan exempelvis handla om att ge studenterna verktyg för att kunna använda olika estetiska gestaltungsformer i ämnesövergripande lärprocesser. Kursen är upplagd med en blandning av litteraturseminarier, drama och en s.k. studiovecka med praktiskt arbete inför ett gestaltande seminarium. Under kursens gång får studenterna repetera sitt gestaltande moment, skriva loggbok, lämna in ett synopsis och slutligen göra en examinerande redovisning. Med kursen ger vi förutsättningar för studenterna att utveckla och reflektera över en pedagogisk metod, avsedd att kunna användas i den egna framtida professionen.

Lärandemålen i UVK-kursen *Fritidshemmets ämnesdidaktik, läroplansteori och bedömning* handlar om att studenterna ska kunna visa förmåga att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten. Här har studenterna fördjupande seminarier om fritidshemmets didaktik. Samma kurs rymmer seminarier om pedagogisk planering och organisation av utbildning. Kursen innebär en tydlig fördjupning med artiklar om läroplansteori, didaktik och diskursanalys som kurslitteratur. För att bli godkänd på kursen krävs också att studenten kan visa sådana ämnesdidaktiska och didaktiska kunskaper som krävs för arbetet som grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem, och har förmågan att reflektera över professionens olika didaktiska positioner. Utbildningen ger också studenterna förutsättningar för att utveckla andra förmågor och metoder som är relevanta för professionen. UVK-kursen *Framträdande och retorik*, som ges vid Institutionen för svenska och flerspråkighet, ger studenten retorisk övning inför uppdraget som lärare.

Studenterna får här tillfälle att öva sin retoriska förmåga och att utveckla metodik som bygger på det talade ordet i sin undervisning.

Reflektion och utvecklingsområden: Den didaktiska och ämnesdidaktiska kunskapen går som en röd tråd genom utbildningen, och är stark inom VFU-kurserna. Inslagen av progression inom fritidshemspedagogiken är stark, där en tydlig fördjupning i de senare kurserna bygger vidare på kunskaper och färdigheter som förvärvats tidigare i utbildningen. Under VFU-kurserna knyts teoretiska moment samman med de praktiska momenten. Vår plan är att stärka den relationen genom att ytterligare betona studenternas paper-skrivande, inklusive texterna i VFU-portföljen, och där integrera ännu mer av aktuell didaktisk och ämnesdidaktisk forskning i reflektionen över praktiska pedagogiska moment.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

5. visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Examensmål 5 handlar om förmågan till pedagogisk planering, genomförande och utvärdering. Här ser vi förtrogenhet i teorier om elevers lärande och utveckling som förutsättning för färdigheten att utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling. Under utbildningen går förmågan till planering och utveckling av undervisning hand i hand med förståelse för hur elever stimuleras och utvecklas i sitt lärande. Examensmålet ingår i följande kurser: *Teorier om lärande och individens utveckling* (Termin 1); *VFU II* (termin 2); *Bild och form, Musik eller Idrott och hälsa* (termin 3); *VFU III, Framträdande och retorik* och *Utvärdering och utvecklingsarbete i undervisning och skola* (termin 4); *Fritidshemspedagogik V* och *Fritidshemmets ämnesdidaktik, läroplansteori och bedömning* (termin 5) samt *VFU IV* (termin 6). Progressionen mot målet ligger både genom flera UVK-kurser och i den verksamhetsförlagda utbildningen, från *VFU II* till *VFU IV*.

Under UVK-kursen *Teorier om lärande och barns utveckling* får studenterna läsa och diskutera Piaget, Skinner och Vygotsky i original och ställa texterna i relation till analys av elevers lärande och utveckling. Efter att ha genomgått kursen förväntas de ha förmåga att – utifrån olika teoretiska perspektiv på lärande – analysera olika lärandesituationer och argumentera för vad som hindrar och möjliggör lärande i en konkret undervisningssituation. Det har bäring för förmågan att kunna utveckla en pedagogisk verksamhet som stärker och inspirerar elevens lärande. Studenterna tränar under kursen denna förmåga genom seminarier som behandlar behavioristiska, konstruktionistiska och sociokulturella perspektiv på lärande. De övar också sin analytiska och utvärderande färdighet genom att arbeta med filmer som behandlar olika lärandepraktiker. Centrala frågor som studenterna ställs inför här är: (1) Vad är lärande och utveckling? och (2) Hur gör man en analys med utgångspunkt i teorier om lärande och utveckling? I en examinerande uppgift ska de observera och analysera en undervisningssituation. Frågorna provar väsentlig kunskap avseende både första examensmålet, om de ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen, och examensmål 5, om förmågan att planera, utvärdera och utveckla den egna undervisningen. Det vill säga, kunskapen och förståelsen av olika lärandeteorier (examensmål 1) är i detta moment tätt förbundna med förmågan att utforma och utvärdera en pedagogisk verksamhet som stimulerar elevers lärande och utveckling.

Under UVK-kursen *Utvärdering och utvecklingsarbete i undervisning och skola* sker en kartläggning av en pedagogisk verksamhet. Inom kursens ram ska studenterna utveckla en plan för fritidsverksamhetens pedagogiska och didaktiska möjligheter. UVK-kursen *Fritidshemmets ämnesdidaktik, läroplansteori och bedömning* utgår från ett pedagogiskt och didaktiskt perspektiv. Ett av lärandemålen handlar om att visa förmåga att utveckla underlag för att kunna observera, dokumentera, analysera och bedöma verksamhetens kvalitet samt elevers lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål. Undervisningen består av föreläsningar, seminarier, grupparbeten, redovisningar inomhus och utomhus samt inlämningsuppgifter. Undervisningsformerna och aktiviteterna är valda för att främja studenternas lärande av ämneskunskaper inom det fritidspedagogiska området – inklusive kännedom om det planerings- och utvecklingsarbete som krävs för professionen. Under våren 2018 har vi, som resultat av arbetet med utvärdering och kursrapport (se nedan), tillfört ett nytt moment i kursen så att studenterna i sina valda inriktningar får göra en årsplan för aktiviteter både för fritidshemmet och för ämnet. Det är ett tillfälle där studenterna utvecklar sin förmåga att göra en långsiktig planering för att skapa en varierad pedagogisk verksamhet med tydlig progression. Momentet examineras genom en gruppredovisning och en individuell inlämningsuppgift där studenterna ska göra en pedagogisk årsplanering för utomhusverksamhet i vilken ämnes- och fritidshemsmålen beaktas.

Dessa kurser lämnar alltså bidrag till målet att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den egna undervisningen. Examensmålet är också tydligt integrerat i lärandemålen och innehållet i flera av VFU-kurserna. Under *VFU IV* övar studenterna sin förmåga att skriva och utvärdera en egen undervisningsplanering med tydliga mål som är relaterade till ämnesdidaktiska teorier och relevanta nationella styrdokument. De får även öva färdigheten att leda en grupp, utveckla lärandeaktiviteter och – med hjälp av teorier om lärande och fördjupade kunskaper om bedömning – dokumentera, analysera och bedöma elevers lärande och utveckling. Studenterna ska också formulera sin pedagogiska grundsyn mot bakgrund av egna undervisningsexempel, yrkesetik, demokratiuppdragets värdegrund och ett urval av teorier och vetenskapliga perspektiv.

Vi har, som nämndes ovan, genomfört en förändring i studiegången så att det självständiga arbetet kommer före den sista kursen i programmet, *VFU IV*. Enligt kursansvarig har detta märkts tydligt i

studenternas inlämningsuppgifter i *VFU IV*, på så vis att de teoretiska perspektiv som studenterna arbetat med i självständiga arbetet också syns i deras reflektioner av sin praktik i fritidshem och sin planering av undervisningen. Det främjar målet att utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten på ett sätt som stödjer elevens lärande och utveckling. Som tidigare nämnts har VFU-kurserna en professionsutvecklingsmatris med en definierad progression. Den mest utvecklade nivån, som blir mest aktuell under studenternas sista praktikperiod, handlar bland annat om förmågorna att ”organisera sitt arbete på ett genomtänkt sätt och överblicka konsekvenserna”, ”att utveckla lärandemiljöer som på ett demokratiskt sätt stimulerar barns eller elevers lärande och utveckling” och att ”planera och samarbeta ämnesövergripande och även söka kontakter och samarbete utanför skolans ram”. Dessa förmågor följs upp och får återkoppling dels av handledare och kurslärare i trepartssamtalen på skolorna, dels i de texter som studenten skriver i sin portfölj. Förmågorna examineras under *VFU IV* av kursläraren med VFU-portföljen och handledarens omdöme i VFU-rapporten som underlag, men också vid en muntlig examination under seminarium där studenterna redogör för sin pedagogiska grundsyn i en power-point presentation.

Reflektion och utvecklingsområden: Vi säkerställer att studenterna når examensmål 5 i sin utbildning, genom variationen av kurser som behandlar (a) centrala kunskaper om elevens lärande och utveckling, (b) förmågor i planering och utveckling av undervisning och (c) VFU-kurserna som skapar möjlighet till tillämpning och reflektion kring samma färdigheter. Kursen *VFU IV* är omfångsrik i sin ambition, med många angivna lärandemål och ett stort stoff av litteratur, olika moment, övningar och uppgifter. En baksida med ambitiösa upplägg är att varje enskild del alltid skulle kunna fördjupas. Vi kommer därför se över vad kursen ska omfatta i kommande kursutvecklingsmöten för att på så vis skapa mer utrymme för fördjupade kunskaper och färdigheter.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.

Mål

6. visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Att utveckla ett professionellt förhållningssätt handlar om förmågan att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhällsliga och etiska aspekter. Under utbildningen tränar studenterna på att omsätta etiska perspektiv till praktiska undervisningssituationer där barnets rättigheter och hållbar utveckling särskilt beaktas. Barnkonventionen och mänskliga rättigheter återkommer som en röd tråd under flera kurser i utbildningen. Examensmål 6 behandlas i *Fritidshemspedagogik Ia* och *b* (termin 1); *Juridik och etik i skolans värld* och *VFU II* (termin 2); *Sociala relationer i skolan* (termin 3); *Specialpedagogik* (termin 4); *Fritidshemmets ämnesdidaktik, läroplansteori och bedömning* (termin 5) och *VFU IV* (termin 6).

Fritidshemspedagogik Ia och *b* innefattar moment om värdegrund och mänskliga rättigheter. Studenterna får läsa texter om mänskliga rättigheter och barnets rättigheter. För att få godkänt på kursen *Fritidshemspedagogik Ia* ska studenterna kunna ”redogöra för fritidshemmets och skolans uppdrag och värdegrund, inbegripet de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna”. Ett av seminarierna tar upp sociala relationer, relationellt lärarledarskap, värden och normer i mötet med elever och grupper. Här används litteratur om socialpsykologi och ledarskap i syfte att utveckla ett professionellt förhållningssätt, med grund i centrala värdefrågor. Detta moment fördjupas senare under *Fritidshemspedagogik Ib*. För godkänt på den kursen ska studenten ”kunna redogöra för diskrimineringsgrunderna och visa kunskap om förebyggande arbete ur ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv för att motverka diskriminering och annan kränkande behandling av elever”. Två seminarier behandlar området. Under det första, som har rubriken ”Barndom, normer och normkritik”, uppmanas studenterna att kritiskt reflektera över normer i skola, fritidshem och fritiden. I ett annat seminarium ska studenterna i en förberedd presentation, redogöra för skillnaden mellan diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Studenterna tar utgångspunkt i litteraturen för att formulera professionella förhållningssätt för att förebygga, upptäcka och åtgärda situationer som kan betecknas som exempel på diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling. Dessa kunskaper prövas genom frågor i en salstentamen. Genom att ta upp detta tema under första terminen markerar vi barnkonventionens centrala plats i utbildningen och den kommande professionsutövningen – liksom arbetet med frågor om kränkningar och diskriminering.

I UVK-kursen *Sociala relationer i skolan*, får studenterna förbereda sig för ett professionsuppdrag med tydlig förankring i de mänskliga rättigheterna och barnets rättigheter enligt barnkonventionen. Under kursen möter studenterna frågor om värdegrund, normalitet, diskriminering och hållbarhetsfrågor. Storföreläsningar med ledande forskare inom dessa områden varvas med seminarier i mindre grupper. I seminarierna ges studenterna möjlighet att diskutera a) hur föreställningar om normalitet och avvikelse socialt konstrueras i olika sociohistoriska kontexter, b) vad vi menar med barnperspektiv och barns perspektiv, c) vilka faktorer som är gynnsamma för att skapa ett hållbart socialt klimat för lärande, d) grundlärares arbete med värdegrund och likabehandling, samt e) hur arbetet mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling kan utvecklas i skolan. En av seminarieuppgifterna låter studenterna läsa olika anonymiserade fall av anmälningar om kränkande särbehandling. Studenterna får diskutera och värdera fallbeskrivningen för att sedan jämföra sina egna slutsatser med Barn- och elevombudets utfall i samma ärende. Uppgiften syftar till att träna studentens förmåga att göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhällsliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av barnets rättigheter enligt barnkonventionen. Seminarierna i kursen kräver ett förberett och aktivt deltagande. Litteraturens innehåll examineras också genom en skriftlig salstentamen som prövar kunskaperna från kurslitteraturen och seminarierna. Även om kursen *Sociala relationer i skolan* kommer mitt i utbildningen sker här en väsentlig fördjupning och tonvikt på de

värderingsförmågor och förhållningssätt som ryms i examensmål 6. Det lägger också grunden för uppföljning av ett sådant förhållningssätt i de senare VFU-kurserna.

Under UVK-kursen *Juridik och etik i skolans värld*, som ges av Juridiska institutionen, fördjupas juridiska och rättsliga kunskaper med relevans för professionen. Ett av lärandemålen handlar om barnets bästa ur ett rättighetsperspektiv. Målet examineras genom ett muntligt examinationsseminarium med omfattande gruppdiskussioner under tre timmar. Kursens betoning på temat barnets bästa ger studenterna juridiska och etiska perspektiv som är viktiga för att nå examensmål 6. Kursansvarig anger i sin kursrapport (som är det verktyg vi använder för att kontinuerligt arbeta med kvalitet i våra kurser, se nedan) att den muntliga examinationen i huvudsak har fungerat väl, men att den korta tiden för kursen har satt press på lärarna att hinna med såväl innehåll som examination. Anslagna medel för kvalitetshöjande åtgärder har därför utnyttjats under hösten 2017 för att utveckla kursupplägget och för att komplettera den muntliga examinationen med en individuell salstentamen. I ett fältarbete, under UVK-kursen *Specialpedagogik*, intervjuar studenterna företrädare för olika professioner kring specialpedagogiskt arbete. Uppgiften ger studenterna förutsättningar att utveckla sin förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar som rör etiska aspekter och barnets bästa, i relation till specialpedagogisk verksamhet i skolan. Examensmål 6 ryms också inom *VFU IV*. Ett lärandemål under denna avslutande verksamhetsförlagda utbildning är nämligen att ”under handledning kommunicera och förankra skolans värdegrund till elever, inbegripet de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna”. Här knyts, under handledares och lärares handledning, studentens värderingsförmåga och förhållningssätt till den egna pedagogiska praktiken. Därigenom lyfts frågan om barnets rättigheter också i utbildningens allra sista och sammanfattande kurs. Liksom i de tre tidigare VFU-kurserna, avslutas *VFU IV* med trepartssamtal och att handledaren ger ett skriftligt utlåtande om studentens resultat i den s.k. VFU-rapporten som sedan läses av den examinerande kursläraren. Om studenten enligt lärarens bedömning inte når kraven för godkänt ska hen genomföra hela VFU-kursen med alla delmoment på nytt.

Hållbar utveckling, slutligen, har starkare fäste i utbildningen utifrån ett socialt perspektiv än utifrån den naturvetenskapliga betydelsen. I de utomhuspedagogiska momenten får studenterna visserligen en introduktion till friluftsliv och hur de kan använda utomhusaktiviteter i naturen i sin kommande profession, men hållbar utveckling examineras inte här och vi ser att temats förankring i utbildningen behöver stärkas. Nu möter studenterna det tydligast i *Fritidshemspedagogik V* under tre seminarier om naturvetenskap. Dessa behandlar fysikaliska fenomen och kemiska processer, som exempelvis kolets och vattnets kretslopp. Ett annat seminarium anlägger didaktiska perspektiv på växter och djur i elevers närmiljö. Ytterligare ett seminarium är förlagt till Naturhistoriska Riksmuseet. Museets pedagoger visar hur de arbetar med besökande klasser, och studenterna förbereder sig inför besöket genom att reflektera över hur de själva kan arbeta pedagogiskt med monstrarna som ingår i utställningen ”Naturen i Sverige”. Kursen examineras i en individuell inlämningsuppgift där studenterna ska redovisa hur de kan arbeta med naturvetenskap i skolan.

Reflektion och utvecklingsområden: Mänskliga rättigheter och barnets rättigheter har en framskjuten plats i utbildningen. Studenterna får i flera kurser förvärva kunskaper om pedagogiska, vetenskapliga och etiska perspektiv på de mänskliga rättigheterna och barnkonventionen, mot en ökad progression och med en fördjupning i kursen *Sociala relationer i skolan*. Temat om hållbar utveckling, som också uttrycks i examensmålet, har sin plats i programmet. I jämförelse med mänskliga rättigheter och barnkonventionen har det dock inte en lika tydlig progression och fördjupning i utbildningen. Vi

bedömer att detta innehåll bör stärkas. Därför kommer vi att ta upp frågan i programrådet, för att se över och säkerställa placeringen av tematiken och dess progression i programmet.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Redogör också för hur det säkerställs att studenterna uppnår examensordningens mål när det gäller jämställdhet.

visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Utbildningen ska präglas av medvetenhet om jämställdhetsperspektiv. I det följande beskrivs och analyseras detta genom aspekterna i) hur medvetenheten om jämställdhet tar sig uttryck i planering och åtgärder; ii) Jämställdhetsperspektiv i valet av litteratur, lärare och handledare; och iii) Jämställdhet i planeringen av utbildningens upplägg och i undervisningen.

i) Stockholms universitet ska vara ett öppet, nyskapande och gränsöverskridande universitet som verkar för jämlikhet, jämställdhet och likabehandling. Universitetet fastställer därför årligen *Planen för lika rättigheter och möjligheter* som anger de åtgärder som vidtas vid lärosätet för att a) främja lika rättigheter och möjligheter för studenter vid våra utbildningar, och b) för att förebygga och förhindra trakasserier. Planen omfattar tre delar: *Likabehandlingsplan*, *Plan för breddad rekrytering* och *Plan för tillgänglighet*. Vid SU:s studentavdelning finns också en jämlikhetssamordnare och handläggare för breddad rekrytering. Genom den tjänsten och med stöd av planen för breddad rekrytering bevakar vi jämställdhetsperspektivet vid tjänsteutlysningar och rekrytering. På institutionsnivå, vid programansvarig institution, finns en organisation för att säkerställa arbetet med jämställdhet. Här finns en *Plan för lika rättigheter och möjligheter* och en *Handläggningsordning vid diskriminering*. I dessa finns bland annat vägledning för hur den som upplever trakasserier eller utsatthet för annan ojämlig behandling ska gå till väga och till vem hen ska vända sig för att rapportera missförhållandet.

Vi har en särskild kontaktperson i likabehandlingsfrågor med ansvar för SU:s rutiner och som säkerställer att anmälda ärenden förs vidare till rätt instans. Även kursansvarig och studierektor, som studenterna har en kontinuerlig relation till under utbildningen, har i uppgift att följa upp jämställdhets- och likabehandlingsfrågor närhelst dessa dyker upp.

Arbetet med jämställdhet sker i nära dialog med studenterna på programmet. SU:s studentkår utser representanter för arbetet med jämlikhetsfrågor till olika projektgrupper på central- och institutionsnivå. Vid BUV är studenterna representerade i institutionens arbetsmiljögrupp med både ett studerandeskyddsombud och ett Jämlikhetsombud. Dessa ombud bevakar också jämställdhetsfrågor. Såväl SU centralt som BUV har en särskild sida på webben med information om jämlikhet, jämställdhet och likabehandling. Vi har även tryckt material med information om vad kränkande särbehandling, trakasserier och sexuella trakasserier kan vara, och information om hur ärenden handläggs. Denna information delas ut till studenterna vid en av de inledande föreläsningarna i utbildningens allra första kurs. Det finns också information på hemsidan som vänder sig till dem som har barn och studerar vid Stockholms universitet. Här ges råd om till exempel vilka restauranger på campusområdet som har barnstolar, eller var mikrovågsugnar och skötbord finns.

ii) Programrådet spelar en viktig roll när det gäller jämställdhetsperspektiv i valet av kurslitteratur genom att ta upp kursplaner för granskning, också med jämställdhetsperspektiv i beaktande. Detta arbete förbereds vid institutionerna. Vid BUV granskas exempelvis samtliga kursplaner och litteraturlistor systematiskt, med ett jämställdhetsperspektiv i beaktande. Det arbetet sker genom en kursplanegrupp bestående av studierektorer, programansvariga och vetenskapligt ansvarig. I gruppen finns jämställdhetskompetens i form av att två av forskarna som ingår är väl förankrade i feministisk teori och genusstudier. När vi genomfört större genomlysningar av programmet har vi bland annat gjort det ur ett jämställdhetsperspektiv. Den första genomlysningen skedde inför starten av programmet, 2011, med en särskild granskning av programmets litteraturlistor. Granskningen gällde såväl innehåll som författare. Utifrån granskningen ändrades ett antal litteraturlistor i samråd med kursarbetslagen. Under 2013/2014 genomfördes en ny översyn av samtliga kursplaner där ett av kriterierna var jämställdhetsperspektiv. Återigen gick vi igenom samtliga litteraturlistor med bland annat ett jämställdhetsperspektiv i beaktande.

Vi har en relativt jämn fördelning mellan könen i studentgrupperna med en liten övervikt av kvinnor i programmet. Antagningen 2017 skiljer sig dock åt från mönstret, då 100 av totalt 164 nyantagna studenter var kvinnor. I vår marknadsföring av programmet på sociala medier och i tryckt material har vi särskilt vinnlagt oss om att både manliga och kvinnliga studenter representeras i bild och text. På lärarsidan har vi rekryterat fler kvinnor än män. Vid programansvarig institution, BUV, är drygt 65 % kvinnor och nästan 35 % män. Av de lektorer som arbetar i programmet på BUV är relationen 60 / 40, och bland adjunkter och adjungerade adjunkter 75 / 25. I den verksamhetsförlagda delen av utbildningen finns en hög andel manliga medarbetare på de flesta skolors fritidshem. I enlighet med lärosätets strategier för ökad jämställdhet rekryteras sökande med underrepresenterat kön vid i övrigt likvärdiga meriter.

iii) Vi strävar efter att jämställdhetsperspektivet ska genomsyra utbildningens planering, upplägg och undervisning. Målet att visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten introduceras i termin ett för att under termin två till sex bearbetas och fördjupas. Målet ingår i fem av programmets kurser. För godkänt resultat på *Fritidshemspedagogik Ib* ska studenten kunna redogöra för diskrimineringsgrunderna och visa kunskap om förebyggande arbete ur ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv för att motverka

diskriminering och annan kränkande behandling av elever. UVK-kursen *Utbildningens historia och plats i samhället* innehåller ett centralt tema om utbildning, klass och genus. I momentet uppmärksammas hur skolsystemet historiskt återspeglar och förstärkt föreställningar om flickors, pojkars och sociala klassers skilda utbildningsbehov – men också hur sådana föreställningar och strukturer har utmanats. Studenterna får vidare granska olika utbildningsreformer som haft i syfte att utjämna ojämlikheter. Under UVK-kursen *Sociala relationer i skolan* fördjupas studierna om diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Särskild vikt läggs vid hur diskriminerande eller kränkande praktiker kan identifieras och hanteras i ett tidigt skede, liksom det pedagogiska ledarskapets betydelse för sådana processer. Jämställdhetsperspektivet är slutligen också integrerat i flera av VFU-kurserna. Under *VFU II*, är ett av målen att ”Under handledning och i olika situationer bemöta elever på ett inklämmande och respektfullt sätt i enlighet med skolans värdegrund, samt beskriva och analysera egna värderingar och attityder som kan ha betydelse för bemötandet av elever”. Detta mål ingår i VFU-handledarens skriftliga omdöme av studentens prestation i en VFU rapport. Målet provas också i examinerande uppgifter som läggs upp i VFU-portföljen. En av dem lyder:

... dokumentera reflektioner över situationer du observerat i det vardagliga arbetet på fritidshemmet. De ska utgå från fyra områden: kön/genus, barnsyn, miljö och ledarskap. För anteckningarna i portföljen i två steg där det första steget är observationen och det andra steget är reflektionen.

Samma perspektiv återkommer och fördjupas under sista VFU-perioden. Två av lärandemålen under *VFU IV* är:

- a) att under handledning använda beprövade strategier för att motverka diskriminering och annan kränkande behandling av elever, samt främja jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv enligt skolans värdegrund; och b) att under handledning kommunicera och förankra skolans värdegrund till elever, inbegripet de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna.

Studenten kan endast bli godkänd eller icke godkänd på just dessa moment. För att bli godkänd krävs VFU-handledarens skriftliga omdöme av studentens prestation i VFU-rapporten, tillsammans med kurslärarens bedömning av studentens prestation. Med dessa samlade kontrollstationer säkerställer vi att studenterna examineras på jämställdhetsperspektiv i såväl sin teoretiska som yrkesförlagda del av utbildningen.

Reflektion och utvecklingsområden: Ett jämställdhetsperspektiv är förankrat i utbildningen och genomsyrar allt från planering av personalrekrytering till kursmoment och beslut om litteraturlistor. Detta är ett arbete som i någon mening aldrig blir färdigt. Vi vill bevaka jämställdheten i studenters möte med lärare, kursinnehåll och litteratur, och förstärka perspektivet i utbildningens innehåll så att det får en framskjuten plats i undervisningen redan från första VFU-kursen.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Utbildningen har ett system av uppföljnings-, åtgärds- och återkopplingsrutiner som på ett systematiskt sätt syftar till att säkra och utveckla kvaliteten. I det följande redogörs för detta system. *i) Hur utbildningens olika delar kontinuerligt följs upp och hur lärare och studenter får information om förändringar:* Utbildningen har sedan 2017 ett system för kvalitetssäkring som mynnar ut i författandet av en *programrapport* och som utgår från aspekter som; utbildningens måluppfyllelse, program och kursutveckling, studenters bedömning av programmet liksom organisation och administration av programmet. Rapporten innefattar också den matris över alla examensmål som vi refererat till ovan. Slutligen identifierar programrapporten programmets viktigaste styrkor och utvecklingsområden. Resultaten rapporteras till *Områdesnämnden för humanvetenskap* som ger respons till programansvarig institution (BUV), som i sin tur återkopplar till kursansvariga, undervisande lärare och studenter genom programråd och programmöten. Vi har därutöver genomfört större genomlysningar av programmet, 2013/2014 och 2017, med fokus på dess akademisering. För detta har vi sökt och fått rektorsmedel. Resultaten av dessa genomlysningar är en viktig grund för kvalitetsarbetet med programmet. Därigenom säkerställer vi att utbildningens olika delar återkommande följs upp.

Utbildningen samordnas via ett *Programråd*, där alla institutioner som medverkar i utbildningen möts. Programrådet leds av programansvarig vid BUV. Programrådets arbete kan handla om att lyfta kursrapporter som sammanfattar synpunkter från studenternas kursvärderingar; synpunkter från undervisande lärare och förslag för åtgärder och förändringar inför kommande terminer; att ge underlag till och revidera kursplaner eller att läsa och ge inspel på programrapporten liksom denna självvärdering. I och med sammansättningen av programrådet, med representanter från alla institutioner som medverkar i utbildningen, samt studenter, möjliggörs en sammanhållen diskussion om programmets utformning, innehåll och progression.

Det finns även ett *Programmöte* med alla undervisande lärare i programmet vid BUV som samlas tre gånger per termin för att diskutera kursutveckling. Programmötet följer upp utbildningens utformning, genomförande och resultat. Samtalen kan utgå från kursrapporter, förslag på förändringar i kursplaner, rapporter från VFU och liknande frågor. Programmötet och programrådet protokollförs alltid och protokollet sprids till undervisande lärare. Studentrepresentanterna sprider informationen till studentgruppen. Därutöver finns också kursutvecklingsmöten för de olika kurserna inom fritidshemspedagogik, som kursarbetslagen har varje termin när de sammanställer kursrapporten. Programansvarig har slutligen vid återkommande tillfällen anordnat programdagar för studentrådet,

studierektorer och alla de lärare som undervisar i programmet. Det är ett sätt att följa upp utbildningens olika delar i relation till utbildningen som helhet. Lärarna ges inblick i och förståelse för programmet och får möta studentrådets perspektiv. Dessa möten underlättar också kommunikation om planerade förändringar mellan olika kursansvariga och mellan lärare och studenter.

Ett viktigt underlag för kvalitetsarbetet i programmet är *kursrapporten* som skrivs av alla kursansvariga. Kursrapporten omfattar ca två sidor, och utgår från arbetslagets erfarenheter såväl som studenternas kursvärderingar. Det är ett sätt att ta till vara på synpunkter och förslag till förändringar inför kommande års kurs, omedelbart efter att kursen avslutats. Kursrapporten återkopplas till studenterna genom att den läggs ut på deras kurssida på läroplattformen Mondo. Vid nästa kursstart informeras även den nya kullen studenter om föregående kursrapport. Kursrapporten utgör också ett värdefullt underlag för författandet av programrapporten.

Studentvärderingarna sker elektroniskt, efter varje kurs, via en länk som mejlas till studenterna. Alla utvärderingar är anonymiserade och resultaten skickas till kursadministratören som sammanställer och skickar vidare till kursansvarig. Kursansvarig tar hänsyn till dessa i författandet av sin kursrapport (se ovan) som i sin tur återkopplas till studenterna vid kommande kurs. Därigenom säkerställer vi att resultaten tas om hand och att lärare och studenter får information om utvärderingar, förändringar och utvecklingsarbete. Här står vi emellertid också inför en utmaning – vi har en låg svarsfrekvens i studenternas utvärderingar. Det gör det svårt att dra alltför generella slutsatser av resultatet. Ibland kan det vara röster som är särskilt nöjda eller missnöjda med en kurs som ger utslag i utvärderingen. För kurserna på BUV har vi köpt in digitala pekplattor för att enklare kunna genomföra utvärderingar under kursens sista tillfälle. Detta är ett sätt att försäkra oss om att höja svarsfrekvensen. Andra institutioner i programmet gör kursvärderingen på plats i seminarierummet, dock alltså i anonymiserad form.

ii) Arbetet med genomströmning: Som en del i våra kursrapporter finns en obligatorisk punkt om att ange och utvärdera genomströmningen på kursen. Här tittar vi på andelen studenter som är kvar i utbildningen läsar två. Denna uppgick – beräknat på nybörjarläsåret 2011/2012 – till 71 %, vilket ligger strax över riksgenomsnittet på 69 %. Dessa siffror har sedan dess varit konstanta eller stigit något. Av de studenter som påbörjade sin utbildning läsåret 2014/2015 är 75 % kvar i programmet läsar två. Det är glädjande att siffran stiger något med tanke på att vi under samma tid – i och med att vi förstärkt momenten av teori och metod i flera kurser - höjt kraven för godkänt resultat. Vi bedömer att en del av de tidiga studentavhoppet förklaras av att några av studenterna hade andra föreställningar om innehåll eller förväntningar på lägre krav i utbildningen. Även den första VFU-kursen (under termin 1) brukar leda till några avhopp. Ofta handlar det om studenter som inte tidigare haft en relation till den verksamhet som bedrivs i fritidshemmen och möjligen hade andra föreställningar om yrkesrollen när de sökte sig till programmet. De studenter som hoppar av vid ett senare skede lägger vi stor vikt vid att följa upp. Det sker i de flesta fall under samtal med institutionens studievägledare. Vi har också en blankett för avbrott på program som innehåller möjlighet att ange skälet för avbrottet. Denna grupp studenter uppger att de avbryter p.g.a. arbete, föräldradidighet eller privatekonomiska skäl. Det kan också handla om att man önskar att söka mer flexibel studieform som möjliggör parallellt arbete. För att kunna ge studenterna ökat stöd och för att följa upp våra avhopp, har BUV alltså anställt en studie- och karriärvägledare på heltid med ansvar för just dessa frågor. Stockholms universitet erbjuder därtill stöd, vid behov, för att skapa förutsättningar för studenter att genomföra utbildningen inom utsatt tid. Det främsta stödet är Studie- och språkverkstaden som erbjuder föreläsningar, seminarier och personlig handledning. Den student som

har en dokumenterad funktionsnedsättning har också möjlighet att få ett särskilt pedagogiskt stöd. Exempel på stödinsatser kan vara anteckningshjälp, talböcker, förlängd tentamenstid eller teckenspråkstolkning. Vi bjuder också in Studie- och språkverkstaden att möta våra studenter och föreläsa i kurserna *Fritidshemspedagogik Ia och b* och *Fritidshemspedagogik II*. Med dessa resurser som stöd håller vi fast vid en utbildning med höga krav.

Reflektion och utvecklingsområden: Genom programrapport, kursrapport och studentvärderingar, som behandlas på programmöten, programråd och kursutvecklingsmöten dokumenterar vi de förändringar som görs av utbildningen. Vid programdagar ges förutsättningar för samtal och informationsutbyte mellan lärare, kursansvariga, programansvarig, studierektorer och studenter. Som tidigare nämnts arbetar vi för att höja svarsfrekvensen bland studentvärderingarna. Vi har vidtagit omfattande genomlysningar av programmet som varit väsentliga för kvalitet och akademisering av utbildningen. Dessa samlade rapporter och protokollförda möten är grunden för uppföljning av kurser och utbildning kommande läsår. Häri ligger vårt systematiska kvalitetsarbete. I arbetet med programrapporten, som skrevs 2017 för Stockholms universitets interna kvalitetsarbete, så sammanställdes en matris över alla 27 examensmålen transformerade och anpassade till specifika lärandemål i kursplaner. Dokumentationen visar på progression i utbildningen mot examensmålen, vilket innebär att målen uppmärksammas i flera olika kurser inom programmet. Tidigare år har studenternas utvärderingar visat en avsaknad av tydlig röd tråd i programmet. Det inrättade programrådet fyller en viktig funktion i relation till att stärka en sådan kontinuitet.

Studentperspektiv

Bedömningsgrund:

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Ett tydligt studentperspektiv ska genomsyra utbildningen, dels i vad vi kan kalla för det informella arbetet och studenternas vardagliga delaktighet i undervisning och utbildning, dels i en mer formaliserad mening, med studenters representation i olika beslutande organ.

i) Det individuella och vardagliga inflytandet: I programmet får de nyantagna studenterna, inför sin första dag, ett välkomstbrev med information om utbildningen och att studera vid Stockholms universitet. I brevet kallas de dessutom till en särskild välkomstdag. Vid välkomstdagen presenteras hela programmet utförligt. Vi berättar om studiegång, kurser, krav och förväntningar liksom studenters rättigheter. Vi berättar också om alla de olika funktioner som finns som stöd för studenterna. Studentrådet, vetenskapligt ansvarig för programmet, programansvarig, studierektorer, kurslärare och studie- och karriärvägledare tar emot studenterna och informerar om sina olika funktioner. För att

säkerställa att informationen når fram återkommer vi under första veckan på programmet med information om programmet. Studenterna får till exempel möta programansvarig, studierektor för VFU samt den heltidsanställda studie- och karriärvägledaren vid flera tillfällen under sin första tid på utbildningen.

Under utbildningens gång sker en fortlöpande dialog mellan studenter, undervisande lärare, kursansvariga och programansvarig. Alla kurser utvärderas av studenterna med hjälp av ett digitalt verktyg. Varje kursansvarig skriver tillsammans med kursarbetslag en kursrapport (se ovan). I kursrapporten redovisas studenternas omdömen och kommentarer på kursen tillsammans med eventuella förslag till revideringar. Som en återkoppling till studenterna laddas kursrapporten upp på lärplattformen Mondo. Även studentrådet får kursvärderingarna och kursrapporten och studenterna ska dessutom vid varje kursstart få ta del av kursrapporten, som ett sätt att visa transparens från föregående studentgrupps synpunkter. Studentrådet har uppmärksammat att alla kurser i programmet ännu inte har tillämpat den rutinen. Det kan bero på att arbetssättet nyligen är implementerat. Vi tar därför upp frågan på nytt i programrådet under våren 2018 för att säkerställa att alla kurser genomför rutinen med kursrapport. Studenter som är klara med hela sin utbildning skriver också en programvärdering, efter samma princip som kursvärderingarna. Vi värnar också en informell kontaktyta mellan å ena sidan studenter och å andra sidan lärare och administration i olika funktioner. Det kan gälla frågor som dyker upp och som studenter ber om hjälp med. Det handlar om en utbildningsmiljö där administration, kurslärare och programansvarig är tillgängliga för studenterna. Tid som inte syns i lärartabellen är avsatt i programansvarigs och studierektors tjänst för sådana ärenden.

ii) Studenternas formaliserade inflytande: En god förutsättning för att säkerställa studenternas delaktighet och inflytande i sin utbildning är att det på Stockholms universitet finns en studentkår och vid BUV ett studentråd. Studentrådet består av representanter från Förskolläroprogrammet och Grundläroprogrammet med inriktning mot arbete i fritidshem. Studentrepresentanterna är utsedda av studentkåren och har sina möten i kårens lokaler. Ersättning erbjuds de studentrepresentanter som deltar. SU:s studentkår har också ett studentombud som representerar alla studenter när beslut fattas av universitetet centralt. Studentombudet organiserar studentinflytandet på institutions- och fakultetsnivå. I tjänstebeskrivningen för Studie- och karriärvägledaren vid BUV ingår också att utveckla studentinflytandet i programmet, inklusive uppgiften att stötta studentrådet. Ett annat sätt att säkerställa studenters delaktighet är att studentrådet minst en gång per termin har dialogmöten med studie- och karriärvägledaren, biträdande prefekt, programansvariga och studierektorer på programmet. BUV stödjer studentrådet på flera andra sätt, dels genom att ge tillgång till material för informationsspridning, dels genom att erbjuda möjligheten att i anslutning till undervisning träffa studenter i programmet och på så vis sprida information. Information från studentrådet sprids via webbplatsen Mondo, en sida på BUV:s hemsida, e-mail och Facebook, samt via en fysisk anslagstavla i BUV:s lokaler. Det formaliserade inflytandet är förstås viktigt, inte minst för att studenterna ska ha möjlighet att framföra kritik och bidra till att utveckla sin egen utbildning. Det innefattar också studenternas representation inom olika organ och plattformar. I dessa sammanhang har studenterna ett reellt inflytande via sina utsedda representanter. De har en stående punkt under Institutionsstyrelsens möten (en motsvarande punkt införs i programrådet från och med våren 2018), där de lyfter aktuella frågor. Studentrådet är representerade i följande beslutsfattande eller beredande grupper:

- Institutionsstyrelsen vid BUV, med två studentrådsrepresentanter
- Samhällsvetenskapliga Fakultetsrådet med en studentrådsrepresentant

- Programrådet för Grundlärprogrammet - Fritidshem, en studentrådsrepresentant
- Institutionens arbetsmiljögrupp med ett studerandeskyddsombud samt ett Jämlikhetsombud
- Samhällsvetenskapliga fakultetens arbetsgrupp för utbildning på grundnivå och avancerad nivå - SAGA (via SFR) med en studentrådsrepresentant
- Centrala Lärarstudentrådet (CLR), med en studentrådsrepresentant samt slutligen
- Beredningen för Lärarutbildning på HV-området - BULA (via CLR) en studentrådsrepresentant.
- Studentkåren är representerad i Centrum för universitetslärarutbildning, CeUL:s styrelse och finns med i arbetsgruppen för universitetets pedagogiska pris Årets lärare.

Reflektion och utvecklingsområden: Ett studentperspektiv genomsyrar utbildningen. Vi har ett studentråd som spelar en viktig roll i det sammantagna arbetet för studenters inflytande i programmet. Studentrådet har också läst och gett värdefulla kommentarer på denna självvärdering. Däremot har vi, liksom studentrådet, ibland haft svårt att få svar på kursvärderingar eller mobilisera studenters röster. Vi har en låg svarsfrekvens på kursvärderingarna och vi arbetar kontinuerligt för att öka detta. Ett led i det arbetet är att programansvarig institution under hösten 2017 köpte in ett antal digitala pekplattor. Tanken är att studenterna ska erbjudas att utvärdera under varje kurs sista seminarium. Eftersom utvärderingarna är digitala kan studenterna välja att göra dem från ett eget digitalt verktyg eller från en lånad pekplatta. Vi tror att ett sådant moment under det avslutande seminariet kommer öka svarsfrekvensen. Utfallet av detta återstår att utvärdera.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Beskriv kortfattat, analysera och värdera. Redogör för styrkor och svagheter samt hur dessa hanteras för att säkra en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

i) Samverkan med det omgivande samhället och den verksamhetsförlagda utbildningen: Tyngdpunkten för utbildningen, när det kommer till samverkan med det omgivande samhället, ligger på den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. Att studenterna får möta elever och lärare i fritidshem och skola ger i sig viktig inblick i ett föränderligt arbetsliv. Regionens sju lärosäten (från SU representerade av prorektor) samt Storstockholm som representant för kommunerna utgör en styrgrupp för det gemensamma samverkansavtalet som reglerar den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) i regionen. Styrgruppen ansvarar även för att det genomförs en årlig samverkanskonferens där representanter från regionens lärosäten samt verksamma lärare, handledare, rektorer, VFU-samordnare och utbildningschefer deltar. Representanter från Storstockholms strategiska nätverk (d.v.s. utbildningsdirektörer/ förvaltningschefer/motsvarande eller processledare från Storstockholm) medverkar i olika styrgrupper, referensgrupper och arbetsgrupper vid SU, framför allt gällande VFU, i dagsläget VFU-implementeringsgruppen och Styrgruppen för VFU-implementering. Regionansvariga för VFU vid Stockholms universitet har regelbundna möten med kommunsamordnarna i sin region.

Vid SU samverkar ett VFU-sekretariat med en kommunkontakt (VFU-samordnare) i var och en av de 26 kommuner där lärarstudenter gör sin verksamhetsförlagda utbildning. Samordnaren ansvarar för att ordna praktikplatser till samtliga lärarstudenter. För den uppgiften finns i sin tur ett nätverk med VFU-

ansvariga på varje enskild skola. På SU finns vidare ansvariga för VFU-frågor vid alla programansvariga institutioner. För programmets del har vi en särskild VFU-studierektor, förlagd till BUV, med ansvar för en tät kommunikation mellan lärosätet och kommunerna. VFU-studierektorn bjuds återkommande in till de samverkande kommunerna för att möta personer på fältet. Det kan gälla tid för samtal med fritidspedagoger, lärare i fritidshem, VFU-samordnare och VFU-ansvariga på de olika skolorna. VFU-studierektor anordnar också andra möten och kontaktytor: hösten 2017 bjöd VFU-studierektor tillsammans med studierektorer och programansvarig in till ett möte för samtliga VFU-samordnare i de 26 kommuner som tar emot och handleder studenterna i programmet.

Ett forskningssamarbete mellan BUV och Stockholms stad om systematiskt kvalitetsarbete i fritidshemmet initieras under 2018. En viktig del i samverkan med arbetslivet är att Stockholms universitet erbjuder en introduktions- och en fortsättningskurs för handledare, samt en campusförlagd handledarutbildning med inriktning mot fritidshem på avancerad nivå, *Att handleda professionsutveckling i verksamhetsförlagd utbildning, fritidshem, 7,5 hp*. Dessutom erbjuder SU en såväl campusförlagd som kommunförlagd handledarutbildning på avancerad nivå som riktar sig till handledare för alla grundläroinriktningar. Och vidare: inför kurserna *VFU I, II* och *IV* bjuds samtliga VFU-handledare till campus. Här får de träffa den student de ska handleda, de får även information om mål, innehåll och bedömning. Under *VFU II, III* och *IV* genomförs trepartssamtal där studenten, handledaren och kursläraren möts för pedagogisk reflektion. Detta innebär att våra lärare vid SU gör ca 400 besök på fritidshem och skola varje läsår. Utbildningens förankring i arbetslivet stärks också genom att adjungera adjunkter. På BUV är till exempel tre adjungerade adjunkter anställda, av vilka två samtidigt tjänstgör i olika fritidshem medan en arbetar med fritidshemutveckling i Stockholms stad. Deras anknytning till arbetslivet är en mycket värdefull resurs för anknytningen till arbetslivet i undervisningen. Institutionens studievägledare spelar slutligen också en viktig roll i samverkan med det omgivande samhället. Studievägledaren deltar bland annat vid centralt anordnade rekryteringsaktiviteter såsom Öppet hus vid Stockholms Universitet och SACO-mässan i Älvsjö. Utöver detta genomför studievägledaren även mer lokala insatser vid gymnasieskolor och vuxenutbildning där man både informerar potentiella studenter och försöker knyta kontakter med relevanta kontaktpersoner vid skolorna

ii) Utbildningen är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet: Studenterna ger positiv återkoppling på frågor som handlar om utbildningens relevans och användbarhet för arbetslivet i programvärderingarna. Utbildningens relevans och förberedelser för yrkeslivet följs bland annat upp genom att frågor ställs till studenterna i samband med kursvärderingar och i programvärderingar när studenterna är i slutet av sin utbildning. Vad som framkommer i kursvärderingar återkopplas till studenterna via kommunikationsplattformen Mondo samt vid kursstart. Kursvärderingarna tas i beaktande vid kursutvecklingsmöten och bildar underlag för förändringar i kurserna vilket dokumenteras i kursrapporter. Företrädare för programansvarig institution ingår och deltar aktivt i ett nationellt nätverk för lärosäten som ger programmet. Dessa nätverksmöten anordnas av de olika lärosätena en till två gånger per år. SU har anordnat två sådana möten varav ett tillsammans med Göteborgs universitet. Innehållet i dessa nätverksmöten rör kvalitetsutveckling av utbildningen.

Företrädare för professionen är representerade i programrådet. Kontakten med yrkeslivet är viktiga för utbildningen – inte minst för att följa upp förändringar i samhälle och arbetsliv. Två exempel där vi fört in nya moment i takt med en förändrad profession och arbetsmarknad är (a) en fördjupning under temat migration och nyanlända, som införts i kursen *Sociala relationer*, och (b) en grundlig

genomgång av IT och lärande i grundlärarprogrammets samtliga inriktningar, genomfördes på SU 2017. Genomlysningen visade att studenterna lär sig att använda olika sociala medier och digitala verktyg samt att granska användandet kritiskt under sin utbildning. Det är en förutsättning för att förberedas på ett yrke där ny teknik ger nya pedagogiska möjligheter och utmaningar. För att ytterligare svara mot kraven i arbetslivet har lärosätet rekommenderat att det ska finnas en IT-pedagog på de olika institutionerna som medverkar i utbildningen. På BUV har en lärare ansvar för att undervisningen är uppdaterad vad gäller digital kompetens. Under kommande läsår kommer en särskild satsning på lärarnas digitala kompetensutveckling att genomföras.

iii) Alumni: En viktig del av arbetet med samverkan är att hålla kontakten med tidigare studenter och dessutom att skapa en plattform för utbyte mellan dessa och nya studenter. SU Alumni är ett nätverk för nuvarande och tidigare studenter vid lärosätet. BUV vänder sig till sina alumner med ett särskilt nyhetsbrev och ordnar också föreläsningar och särskilda alumnkvällar med teman om skola och fritidshemmet cirka fyra gånger per år. Två lärare har särskild del i sin tjänst som alumnansvariga och även administrativ personal och informationsansvariga ges tid för att arbeta med alumnverksamhet. Alumnansvarig möter studenterna under tiden som de går programmet vid ett flertal tillfällen och den första inbjudan till alumn gemenskapen sker redan vid programstarten. Samtliga studenter som godkänts på minst 1 hp i programmet bjuds in att vara med. Studenterna välkomnas efter examen att fortsätta att vara del av alumn nätverket och bjuds till de särskilda alumnkvällarna.

Reflektion och utvecklingsområde: Det finns en etablerad och mycket omfattande samverkan mellan SU, den verksamhetsförlagda utbildningen och arbetslivet, i syfte att göra utbildningen yrkesrelevant. Vi ser en potential i att utöka samarbetet med fritidshemssamordnaren vid Stockholms stad för att ytterligare förstärka kontaktytan mellan utbildning, forskning och professionen.